

Infovideo Hämeenlinnan vankilasta

Saapuminen, vastaanotto, hallussapito, asuminen ja toiminnot

Henna Koivisto & Riikka Tauru

2024 Laurea

Laurea-ammattikorkeakoulu

Infovideo Hämeenlinnan vankilasta

Saapuminen, vastaanotto, hallussapito, asuminen ja toiminnot

Henna Koivisto & Riikka Tauru
Sosionomi (AMK), rikosseuraamusala
Opinnäytetyö
Tammikuu 2024

Tämän opinnäytetyön keskeisenä tarkoituksena oli tuottaa informatiivinen video Hämeenlinnan vankilasta. Videon tavoitteena oli helpottaa naisvangin saapumista vankilaan ja tarjota hänelle tietoa vankilaan saapumisen lisäksi Hämeenlinnan vankilasta kokonaisuudessaan. Videota suunniteltaessa otettiin huomioon naisvankien taustat sekä erityistarpeet.

Opinnäytetyön teoriaosuus koostui yhteiskunnallisten lähtökohtien kuten Rikosseuraamuslaitoksen toimintaa määrittelevien lakien, määräysten ja ohjeiden kautta. Teoreettisina viitekehäyksiä käytettiin traumatietoista kohtaamista ja nais erityisyyttä. Opinnäytetyö oli toiminnallinen prosessi, jonka lopputuotoksena valmistui infovideo Hämeenlinnan vankilasta. Vangeilla oli mahdollisuus vaikuttaa videon sisältöön vastaamalla heille teetettyyn kyselyyn. Kyselyllä kartoitettiin vankien tiedon tarpeita vankilaan saapumiseen, vastaanottoon, hallussapitoon, asumiseen ja toimintoihin liittyvissä asioissa. Kysely sisälsi avoimia ja suljettuja kysymyksiä. Kyselyyn vastasi 26 vankia. Video julkaistiin Rikosseuraamuslaitoksen internet-sivuilla ja YouTube-kanavalla. Vankiloista ei ole aiemmin tuotettu vastaavanlaista videota, joten tuotos on ensimmäinen laatuansa. Infovideota tullaan toivottavasti hyödyntämään yhdyskuntaseuramustoimistoissa sekä poliisivankiloissa. Video tarjoaa hyödyllistä tietoa myös vankien läheisille ja omaisille, joita oman läheisen vankilaan joutuminen saattaa ahdistaa.

Asiasanat: vankila, infovideo, traumatietoinen kohtaaminen, nais erityisyys

Henna Koivisto, Riikka Tauru

Info Video of Hämeenlinna Prison

Year	2024	Pages	66
------	------	-------	----

The main purpose of this Bachelor's thesis was to produce an informative video of Hämeenlinna prison. The goal of the video was to facilitate the arrival of a female prisoner to the prison by providing information not only about the arrival process but also about Hämeenlinna prison as a whole. When planning the video, the backgrounds and special needs of female prisoners were taken into account.

The theoretical background of the thesis consisted of laws, regulations and instructions defining the operation of the Prison and Probation Service of Finland. Trauma-informed approach and female specificity were used as theoretical frameworks. The thesis was a functional process, the final product of which was an info video about Hämeenlinna prison. Prisoners had the opportunity to influence the content of the video by answering a questionnaire. The survey examined the information needs of prisoners in matters related to the arrival at the prison, reception, possession, housing, and activities. The survey contained open and closed questions. 26 prisoners answered the survey. The video was published on the website and YouTube channel of the Prison and Probation Service of Finland. The video was publishing on the website of the Prison and Probation Service of Finland. A similar video has not been produced before about prisons, so the production was the first of its kind. The info video will hopefully be used in community corrections offices and police prisons. The video also offers useful information for the prisoner's relatives and friends, who may be distressed by their loved one's imprisonment.

Keywords: prison, info video, trauma-informed encounter, female specificity

Sisällys

1	Johdanto	7
2	Infovideon kuvaus ja tavoitteet.....	8
3	Opinnäytetyön toimintaympäristö.....	9
3.1	Rikosseuraamuslaitos.....	10
3.2	Hämeenlinnan vankila.....	11
4	Yhteiskunnalliset lähtökohdat.....	12
4.1	Rangaistusajan suunnitelma	13
4.2	Tulo- ja turvatarkastus.....	13
4.3	Omaisuu den hallussapito ja omaisuusluettelo	14
4.4	Asuminen ja toiminnot vankilassa.....	15
4.5	Naisvangit	17
5	Teoreettiset lähtökohdat	19
5.1	Traumatietoinen kohtaaminen	19
5.2	Naiserityisyys	20
6	Opinnäytetyön prosessin kuvaus	21
6.1	Toiminnallinen opinnäytetyö.....	23
6.2	Lineaarinen malli	23
6.2.1	Tavoitteen määrittely.....	23
6.2.2	Suunnitteluvaihe	24
6.2.3	Toteuttamisvaihe	27
6.2.4	Päätätimis- ja arviointivaihe.....	31
6.3	Luotettavuus ja eettisyys.....	32
7	Kyselyn tulokset	33
7.1	Vankilaan saapuminen	34
7.2	Vastaanottotilanne	35
7.3	Hallussapito	36
7.4	Asuminen ja toiminnot.....	36
7.5	Ehdotuksia videon tekotapoihin	37
8	Opinnäytetyön arviointi ja johtopäätökset	38
8.1	Prosessi	39
8.2	Valmis tuotos	41
9	Pohdinta.....	42
9.1	Opinnäytetyöprosessin ja ammatillisen toiminnan reflektointi.....	42
9.2	Eettisyys ja luotettavuus	45
9.3	Tuotoksen hyödyllisyys ja kehittämis ehdotukset.....	45
	Kuviot	51

Taulukot	51
Liitteet	52

1 Johdanto

Kaikista Suomen vangeista naisvankien osuus on noin kahdeksan prosenttia. Ensikertalaisia naisvangeista on hieman päälle puolet. (Tammi-Moilanen 2020, 7-8.) Naiset näkyvät vankiloissa siis selvänä vähemmistönä ja kuten Tammi-Moilasen (2020) tekemässä Naisvankiselvityksessä selviää, usein heidät on sijoitettu miesvankien kanssa samojen vankiloiden eri osastoille. Suljetuista vankiloista Hämeenlinna on tässä mielessä poikkeus. Hämeenlinnan vankilaan sijoitetaan ainoastaan naisvankeja.

Naisvankien erityistarpeisiin on pyydetty kiinnittämään huomioita muun muassa Euroopan neuvoston vankilasäännöissä ja Bangkokin säännöissä (Tammi-Moilanen 2020, 5). Rikosseuraamuslaitoksen sivuilla oleva ohjeistus vankilaan saapumisesta ja vankilassa olemisesta on aika yleisluontoinen, eikä ota huomioon vankiloiden erilaisuutta. Tämän lisäksi opinnäytetyön tekijät toimivat vankilatyössä, jossa myös vankilan vastaanottotyöhön liittyvät kehittämishaasteet rikosseuraamusasiakkaiden kanssa ovat tulleet esille. Olemme huomanneet, että vankilaan tuleva vanki ei useinkaan tiedä, mitä vankilaan saapussa tapahtuu ja mitä olisi kannattanut ottaa mukaan. Usein juuri hallussapitoon liittyvät asiat aiheuttavat vastaanottotilanteessa vankille pettymyksiä. Naisvankien vastaanottotyöhön liittyvän informaation kehittämistarve tunnistetaan Hämeenlinnan vankilassa myös laajemmin. Hämeenlinnan vankila toimiikin opinnäytetyön tilaajana.

Toiminnallisen opinnäytetyömme tavoitteena oli tuottaa, naisvangeille tehtävään kyselyyn pohjautuen, informatiivinen video Rikosseuraamuslaitokselle. Video on tarkoitettu henkilöille, jotka ovat tulossa suorittamaan vankeusrangaistusta Hämeenlinnan vankilaan eli kohderyhmänä naiset ja varsinkin ensimmäistä kertaa vankilaan tulevat. Videolla on tarkoitus esitellä vastaanottoprosessi, jotta vankilaan saapuvan henkilön on mahdollista valmistautua ennalta vankilaan tuloon. Lisäksi videolla kerrotaan millaisia kuntoutuksen, työtoiminnan ja opiskelun mahdollisuuksia Hämeenlinnan vankilassa on tarjolla.

Monilla naisvangeilla on traumataustaa. Jo pelkästään kumppaninsa fyysisen väkivallan uhriksi on joutunut lähes 70 % naisvangeista ja kumppanin psyykkisen väkivallan uhrisikin 65 % naisvangeista (Joukamaa 2010, 32). Infovideon lähestymistapa perustuukin nais erityisen työn ja traumatietoisuuden viitekehykseen. Infovideon tavoitteena on siis helpottaa vankilaan saapumista ja näin ollen vähentää stressiä ja pyrkiä ehkäisemään lisätraumatisoitumista. Videon avulla tuomiolle tulevat pystyvät valmistautumaan vankilaan saapumiseen ja saavat tietoa siitä, mitä vankilaan tullessa tapahtuu ja miksi. Lisäksi he saavat ohjeistusta siitä, mitkä asiat olisi hyvä hoitaa ennen vankilaan lähtöä, sekä siitä, mitä vankilaan kannattaa ottaa mukaan

ja mitä ei. Videolla kerrotaan myös vankilan tarjoamista toimintamahdollisuuksista. Videota voi hyödyntää myös vankeutta edeltävässä työssä rangaistusajansuunnitelmaa laatiessa.

2 Infovideon kuvaus ja tavoitteet

Toiminnallisen opinnäytetyömme tavoitteena oli luoda informatiivinen video, josta saa selkeän kuvan Hämeenlinnan vankilaan saapumisesta, vastaanottoprosessista ja hallussapitosäädöksistä. Lisäksi sisällytimme videoon tietoa vankilan tarjoamista toiminnoista. Infovideon päällimmäisenä tavoitteena oli helpottaa naisvangin saapumista Hämeenlinnan vankilaan.

Videon toteuttamista varten teimme vangeille kyselyn. Kyselyiden kautta pyrimme saamaan selville sen, mitkä asiat vangit kokevat tärkeiksi infovideon kannalta. Kyselyllä selvitimme myös vankien näkemystä infovideon kuvaamiseen liittyvistä asioista kuten kuvaamiskulmasta, mahdollisesta näyttelijästä ja kertojan äänestä.

Henkilökohtaisina tavoitteinamme oli kehittämistoiminnan oppiminen sekä oman ammatillisuuden lisääminen. Kehittämistoiminnan oppimista käsittelemme kolmen eri arviointikysymyksen kautta: Opimmeko kehittämistoiminnan prosessin, osasimmeko luoda tarpeeksi kattavan ja selkeän kyselyn ja osasimmeko hyödyntää kyselyitä videon sisällön tuottamisessa. Oman ammatillisuuden lisäämistä pohdimme kysymysten, opimmeko videontekoprosessin sekä osasimmeko hyödyntää omaa jo olemassa olevaa osaamistamme, kautta.

Opinnäytetyön tavoitteet	Arviointikysymykset	Arviointiaineisto
Tuottaa vangeille riittävän kattava ja mielenkiintoinen kysely saadaksemme tietoa mitä infovideolta olisi hyvä tulla ilmi.	Millaista tietoa vangit videolta erityisesti odottavat? Kenet vangit haluaisivat kertojan ääneksi videolla? Minkä mittainen videon tulisi olla? Millä tavalla video tulisi kuvata?	Kysely vangeille Valmis video
Tuottaa riittävän informatiivinen ja mielenkiintoinen video Hämeenlinnan vankilasta vastaamaan vankilaan saapuvan naisvangin tiedontarpeeseen.	Onnistuimmeko luomaan riittävän informatiivisen ja kiinnostavan videon? Saimmeko videolle riittävästi informaatiota Hämeenlinnan vankilasta ja sinne saapumisesta?	Valmis video Palaute vangeilta ja henkilökunnalta

Taulukko 1: Opinnäytetyön tavoitteet

Henkilökohtaiset tavoitteet	Arviointikysymykset	Arviointiaineisto
Henkilökohtaiset oppimistavoitteet liittyvät toiminnallisen opinnäytetyöprosessin suunnitteluun ja toteuttamiseen.	Miten onnistuneesti suunnitelimme ja toteutimme toiminnallisen opinnäytetyöprosessin? Osasimmeko hyödyntää kyselyitä videon sisällön tuottamisessa? Osasimmeko luoda tarpeeksi kattavan ja selkeän kyselyn?	Omat havainnot, valmis video
Oman ammatillisuuden lisääminen	Opimmeko videontekoprosessin? Osasimmeko hyödyntää omaa jo olemassa olevaa osaamistamme?	Omat havainnot, valmis video

Taulukko 2: Henkilökohtaiset tavoitteet

3 Opinnäytetyön toimintaympäristö

Opinnäytetyömme toimintaympäristönä toimi Hämeenlinnassa sijaitseva Hämeenlinnan vankila. Hämeenlinna on ollut vankilakaupunki jo monien vuosisatojen ajan (Lehtilä 2022). Vankien asuinolot ovat entisajoista kovasti muuttuneet. Ennen Hämeenlinnassa tuomiota suoritettiin Hämeen linnan koruttomissa vankihuoneissa. Nykyisin tuomiota pääsee Hämeenlinnassa suorittamaan Suomen moderneimmaksiin kutsutussa vankilassa.

3.1 Rikosseuraamuslaitos

Rikosseuraamuslaitos toimii oikeusministeriön alaisuudessa. Sen tehtävänä on vankeusrangaistukseen ja ehdonalaiseen vapauteen päästettyjen valvonta, nuorisorangaistuksen, yhdyskuntapalvelun, valvontarangaistuksen, ehdottoman vankeusrangaistuksen, sakon muuntorangaistuksen ja yhdistelmärankaistuksen täytäntöönpano sekä tutkintavankeuden toimeenpano. Rikosseuraamuslaitoksen toiminta-alue on koko maa. (Laki Rikosseuraamuslaitoksesta 221/2022 1 luku 2-3 §.)

Vastuualueita Rikosseuraamuslaitokselle on neljä: kehittämisen ja ohjauksen vastuualue, asiakasprosessien vastuualue, hallinnon ja tukipalvelujen vastuualue sekä operatiivisen toiminnan vastuualue. Operatiivisen toiminnan vastuualueeseen kuuluu 11 rikosseuraamuskeskusta, jotka koostuvat vankiloista ja yhdyskuntaseuraamustoimistoista (Rikosseuraamuslaitos 2022a.) Rikosseuraamuskeskusten tehtävänä on vastata oman toimialueensa rangaistusten täytäntöönpanosta ja tutkintavankeuden toimeenpanosta. Lisäksi sen tulee tehdä muut laissa sille säädettyt ja Rikosseuraamuslaitoksen määrittämät tehtävät. Toiminnan tulee olla laillista, yhdenmukaista ja tuloksellista. Rikosseuraamuskeskukset tekevät yhteistyötä alueensa muiden viranomaisten ja toimijoiden kanssa. (Laki Rikosseuraamuslaitoksesta 221/2022 1 luku 4 §.)

Rikosseuraamuslaitoksen johtamisesta vastaa pääjohtaja. Pääjohtajan tehtäviin kuuluu muun muassa Rikosseuraamuslaitoksen strategisten linjausten vahvistaminen sekä oikeusministeriön kanssa Rikosseuraamuslaitoksen tulostavoitteista sopiminen. Neljän vastuualueen lisäksi pääjohtajan alaisuudessa toimii sisäinen tarkastus, viestintäyksikkö, kansainvälisten asioiden yksikkö ja johdon tuki. (Rikosseuraamuslaitos 2022a.)

Rikosseuraamuslaitoksella on neljä arvoa: turvallisuus, oikeudenmukaisuus, ihmisarvon kunnioittaminen ja usko ihmisen kykyyn muuttua (Rikosseuraamuslaitos 2022b). Arvoja noudattamalla toteutetaan lainmukaista toimintaa. Jokaisen tuomitun perus- ja ihmisoikeudet turvataan ja kaikkia tulee kohdella asiallisesti, inhimillisesti sekä keskenään tasavertaisesti. Lisäksi Rikosseuraamuslaitoksen arvoja noudattamalla täytäntöönpanoa tulee toteuttaa siten, että jokainen tuomittu saa tukea yksilölliseen kasvuun ja kehitykseen sekä pyrkimyksiensä rikoksettomaan elämäntapaan. Rikosseuraamuslaitoksen toiminnan unelmaksi on määritelty vankeiden valmentaminen rikoksettomaan elämään. (Rikosseuraamuslaitos 2022c.)

Rikosseuraamuslaitoksen arvot nojaavat vahvasti yhteiskunnan arvoihin (Rikosseuraamuslaitos 2022c). Myös vankeuslaissa (767/2005) on viitteitä arvoihin, joita Rikosseuraamuslaitos noudattaa. Vankeuslain 1 luvun 2 §:n mukaan vankeuden täytäntöönpanon tavoitteena on lisätä vangin valmiuksia rikoksettomaan elämäntapaan. Vankeuslain 1 luvun 3 §:ssä säädetään, että vankeuden täytäntöönpanon tulee olla turvallista vangeille, henkilökunnalle ja yhteiskunnalle. Vankeuslain 1 luvun 5 § mukaan vankeja tulee kohdella oikeudenmukaisesti ja heidän ihmisarvoaan kunnioittaen.

Rikosseuraamuslaitoksen toiminnan kulmakivet

Kuvio 1: Rikosseuraamuslaitoksen toiminnan kulmakivet (Rikosseuraamuslaitos 2022c).

3.2 Hämeenlinnan vankila

Hämeenlinna on ollut jo pitkään vankilakaupunki. Hämeen linnan pohjakerroksessa olevissa vankihuoneissa tiedetään olleen vankeja jo ainakin 1400-luvulla. Vankilatoiminta Hämeen linnassa vakiintui viimeistään vuonna 1634. Tällöin linna toimi kruunun- eli lääninvankilana. Vuonna 1837 päälinna muutettiin kokonaan vankilaksi ja sen viereen rakennettiin vuonna 1839 valmistunut täysin uusi vankilarakennus. Uuden rakennuksen tiloissa toimi 30 vuoden ajan Kronborgin työ- ja ojennuslaitos. (Lehtilä 2022.)

Vuonna 1869 Hämeenlinnaan alettiin rakentamaan jälleen uutta vankila. Uusi vankilarakennus rakennettiin ojennuslaitoksen eteläpuolelle ja se edusti maassamme täysin uutta rakennustyyppiä. Se oli maamme ensimmäinen sellivankila. Rakennus valmistui vuonna 1871. Uuden sellivankilan ja 1871 toimintansa lopettaneen työ- ja ojennuslaitoksen tiloissa toimintansa aloitti vuonna 1871 rangaistuslaitos, jota myös kuritushuoneeksi kutsuttiin. Lääninvankila jatkoi toimintaa entisissä tiloissaan. (Marttinen 2012, 63-69.)

Vuoden 1881 loppuun mennessä kaikki miespuoleiset kuritushuonevangit oli siirretty Hämeenlinnasta Helsingin juuri valmistuneeseen kuritushuoneeseen. Tyhjäksi jääneisiin Hämeenlinnan rangaistuslaitoksen tiloihin alettiin siirtämään vuoden 1882 alussa naisvankeja. Tarkoituksena oli, että Hämeenlinnaan siirretään kaikki maan naisvangit. Tämän seurauksena Lääninvankila siirtyi vuonna 1871 valmistuneeseen sellivankilaan, rangaistuslaitos kunnostettiin naisvankilaksi ja Hämeen linnan pohjoinen kehämuurirakennus muutettiin naisvangeille tarkoitetuksi yöselliosastoksi. Lisäksi naisvankilaan palkattiin naisvartijoita, naisopettajia ja naisia työnjohtajiksi. (Marttinen 2012, 77-78.)

Hämeenlinnan kuritus- ja työvankilaa alettiin kutsumaan Hämeenlinnan keskusvankilaksi vuonna 1925. Vuonna 1927 lääninvankila ja keskusvankila yhdistettiin. Uudeksi nimeksi tuli Hämeenlinnan keskus- ja lääninvankila. (Marttinen 2012, 515.) Pian tämän jälkeen Hämeenlinna haluttiin pois vankilakäytöstä, joten Hämeenlinnaan alettiin kaavailemaan jälleen uutta vankilaa. Uuden keskusvankilan rakennustyöt aloitettiin vuonna 1963, mutta se valmistui vasta 1972. Keskusvankilan oli tarkoitus toimia vain naisvankilana, mutta naisvankien määrän laskiessa huomattavasti, sijoitettiin keskusvankilaan alusta lähtien myös miesvankeja. Hämeenlinnan alueelle jäi tästä lähtien toimimaan enää Hämeenlinnan keskus- ja lääninvankilaan kuuluva lääninvankilaosasto. Vuonna 1986 keskusvankilan viereen valmistui Vankisairaala. Vankisairaalan toiminnasta vastasi ylilääkäri, mutta hallinnollisesti se kuului Hämeenlinnan keskus- ja lääninvankilaan. (Marttinen 2012, 272-285.) Vuonna 1993 Kylmäkoskelle valmistui lääninvankila. Sinne siirrettiin kaikki Hämeenlinnan alueella toimineen lääninvankilaosaston vangit. Tämän jälkeen Hämeenlinnassa toimivan vankilan nimeksi jäi Hämeenlinnan keskusvankila. (Marttinen 2012, 515.)

Hämeenlinnan vankila muuttui naisvankilaksi 1.7.2017 (Rikosseuraamuslaitos 2022d). Joulukuussa 2018 selvisi, että vankila on homeessa ja kaikki vangit ja henkilökunta siirrettiin pikaisesti Vankisairaalaan tai muihin vankiloihin. Uuden naisvankilan rakentaminen oli tässä vaiheessa jo suunnittelussa, mutta Hämeenlinnan vanhan vankilan tiloista jouduttiin luopumaan etuajassa. (Pirilä 2018.)

Hämeenlinnan uusi naisvankila aloitti toimintansa 1.11.2020 (Rikosseuraamuslaitos 2022d). Se on suljettu vankila, johon voidaan sijoittaa tutkinta-, vankeus- ja sakkovankeja (Hämeenlinnan vankila 2021, 3). Vankilan visio on olla rikoksettoman elämän oppimisympäristö. Se on turvallinen, kannustava ja osallisuutta yhteiskuntaan rakentava. Tavoitteena on pienentää rikosten uusimisriskiä, joka taasen parantaa tuomittujen mahdollisuutta elää rikoksetonta elämää. Tästä on hyötyä kaikille eli vangeille, henkilökuntalle ja koko yhteiskuntalle. (Rikosseuraamuslaitos 2023a, 3.) Paikkoja Hämeenlinnan vankilassa on 100 vangille. Osastoista kahdeksan on 12 paikkaisia. Lisäksi vankilassa on kaksi paikkainen nuoriso-osasto sekä kaksi paikkainen perheosasto. (Rikosseuraamuslaitos 2022d.)

4 Yhteiskunnalliset lähtökohdat

Yhteiskunnallisiin lähtökohtiin olemme koonneet tietoa asioista, jotka säädetään laissa liittyen vankilaan tuloon ja vankilassa oloon. Tällaisia ovat rangaistusajan suunnitelma, tulo- ja turvatarkastus, omaisuuden hallussapito ja omaisuusluettelo sekä toimintoihin ja asumiseen liittyvät asiat. Lain lisäksi kyseisistä asioista voi olla myös Rikosseuraamuslaitoksen laatimia määräyksiä ja ohjeita.

4.1 Rangaistusajan suunnitelma

Jokaiselle ehdottomaan vankeuteen tuomitulle laaditaan rangaistusajan suunnitelma (ransu). Ransu pyritään tekemään yhdessä tuomitun kanssa. Hän saa kutsun yhdyskuntaseuraamustoimistoon ransun tekemistä varten. Jos hän ei saavu sovittuna aikana, niin ransu tehdään tuomitun asiakastietojen perusteella. (Kriminaalihuollon tukisäätiö 2023.)

Rangaistusajan suunnitelmassa on tiedot vangin sijoittamisesta, yhteydenpidosta vankilan ulkopuolelle, elämän hallintaa tukevista tukitoimista ja toiminnasta sekä vapautumista silmällä pitäen tukitoimista ja itse vapautumisesta. Sen sisältöön vaikuttavat tuomitun rikoksen laatu, rangaistusajan pituus, työ- ja toimintakyky, uusimiseen vaikuttavat asiat sekä tuomitun olosuhteista ja aiemmista rikoksista saadut tiedot. (Vankeuslaki 767/2005, 4 luku 6 §.) Sisältönä on myös tietoa liittyen esimerkiksi vangin työhön, koulutukseen, päihteidenkäyttöön ja rikollisesta ajatustavasta eroon pääsemiseen. Rangaistusajan suunnitelma on jokaisella erilainen. Se vastaa asiakkaan omiin tarpeisiin. (Kriminaalihuollon tukisäätiö 2023.) Rangaistusajan suunnitelmaa päivitetään tarvittaessa ja sen toteutumista seurataan yhdessä vangin kanssa (Vankeuslaki 767/2005, 4 luku 7 §).

4.2 Tulo- ja turvatarkastus

Jokaiselle vankilaan saapuvalle vangille ja tutkintavangille tehdään tulotarkastus. Tulotarkastus tehdään siinä vankilassa, johon vanki tai tutkintavanki ensimmäisenä saapuu. Tulotarkastuksessa vangin henkilöllisyys vahvistetaan, vanki kirjataan järjestelmään ja häneltä otetaan ylös tuntomerkit. Tulotarkastuksessa suljettuun vankilaan vanki myös vaihtaa vaatteet henkilökunnan läsnä ollessa. Tulotarkastus käsittää myös vangin omaisuuden tarkastamisen ja kirjaamisen. Tulotarkastuksen yhteydessä vangille tehdään myös turvatarkastus. (Vankeuslaki 767/2005, 4 luku 5 §; Rikosseuraamuslaitos 2020a.)

Henkilöllisyys tulee tarkastaa aina vankilaan saapuvalta vangilta. Jos henkilöä ei entuudestaan tunneta, tulee hänen esittää henkilöllisyystodistus henkilöllisyyden tunnistamiseksi. Todistukseksi kelpaavat ajokortti, kuvallinen henkilökortti, passi, kuvallinen sairasmakuutus kortti tai muu vastaava. Kuvatonta sairasmakuutus kortti tai esimerkiksi pankkikortti eivät kelpaa. Mikäli henkilöllä ei ole edellä mainittuja henkilöllisyyden toteamiseen soveltuvia asiakirjoja, voidaan henkilöllisyyden toteamiseen pyytää poliisilta virka-apua. Henkilöä ei voida ottaa vankilaan, jos henkilöllisyyttä ei voida todentaa. Henkilön vankilaan ottamisesta on kirjattava tieto viipymättä vankilan käyttämään tietojärjestelmään. (Rikosseuraamuslaitos 2020a.)

Vankilaan tulevasta henkilöstä otetaan yksilöintitiedot, joita ovat: tuntomerkitiedot, valokuva ja sormenjäljet (Laki henkilötietojen käsittelystä Rikosseuraamuslaitoksessa 1301/2021 2 luku 5 § 2 momentti). Vangista otetaan vankilaan saapuessa valokuva, joka liitetään vankilan tietojärjestelmään, sekä vankilan tietojärjestelmässä erikseen mainitut tuntomerkit. Tarpeen

tullen vangin valokuvaa ja tuntomerkkitietoja tulee päivittää, jos niissä tulee muutoksia. (Rikosseuraamuslaitos 2020a.)

Vangin saapuessa suljettuun vankilaan kirjataan hänen omaisuutensa vankilan tietojärjestelmän omaisuusluetteloon. Vankilan säilytykseen jäävästä vangin omaisuudesta kirjataan myös arvo. Vanki vastaa itse hallussaan olevasta omaisuudestaan ja vastaavasti vankila vastaa vangin omaisuudesta, joka on vankilan säilytyksessä. (Rikosseuraamuslaitos 2016.)

Turvataarkastuksella pyritään selvittämään, ettei vangilla ole hallussaan asioita tai esineitä, jotka voivat aiheuttaa vaaraa henkilön turvallisuudelle tai vakavaa vaaraa vankilan järjestykselle, jotka soveltuvat erityisesti omaisuuden vahingoittamiseen tai joiden käyttö tai hallussapito on laissa kiellettyä. Turvataarkastus voidaan suorittaa metallinilmaisimella tai muulla teknisellä apuvälineellä, vankilan koiraa apuna käyttäen, vaatteita tunnustelemalla tai muulla vastaavalla tavalla. Vanki voidaan velvoittaa vaihtamaan vaatteet henkilökunnan läsnä ollessa. (Vankeuslaki 767/2005, 16 luku 3 §.)

4.3 Omaisuuden hallussapito ja omaisuusluettelo

Vanki vastaa itse hallussaan olevasta omaisuudesta (Rikosseuraamuslaitos 2016). Vankeuslain 767/2005) 9 luvun 1 § mukaan vanki voi pitää suljetussa vankilassa hallussaan kohtuullisen määrän omaisuuttaan. Hallussa pidettävä omaisuus ei saa aiheuttaa vaaraa henkilön turvallisuudelle, soveltua omaisuuden vahingoittamiseen, aiheuttaa vaaraa vankilan järjestykselle tai sitä ei pidä voida käyttää rikosentekovälineenä. Tällöin esineen / aineen hallussapito voidaan evätä. Omaisuutta ei myöskään saa haltuun, jos vankila on hankkinut jo vastaavan esineen vangin käyttöön.

Vanki ei voi pitää hallussaan myöskään alkoholia tai muita päihdyttäviä aineita, dopingaineita tai päihteidenkäyttöön soveltuvaa välineistöä. Vanki ei voi myöskään suljetussa vankilassa ottaa haltuunsa toiselta vangilta saamaansa omaisuutta ilman vankeinhoitoviranomaisen lupaa. (Vankeuslaki 767/2005, 9 luku 1 §.) Vangin vankilaan mukanaan tuoma alkoholi otetaan pois henkilökunnan toimesta ja todisteellisesti hävitetään (Alkoholilaki 1102/2017, 13 luku 86 § 4 momentti).

Suljetussa vankilassa vangille luodaan omaisuusluettelo omaisuudestaan. Pieniarvoista omaisuutta siihen ei merkitä, jos vanki ei sitä vaadi. Vangin tulee allekirjoittaa omaisuusluettelo ja kahden Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehen tulee se oikeaksi todentaa. Haltuun annettava omaisuus on merkittävä luetteloon ja vangilla on oikeus pyytäessään saada kopio omaisuusluettelostaan. (Vankeuslaki 767/2005, 9 luku 2 §.)

Kun vangin omaisuuteen tulee muutoksia, tulee omaisuusluettelo myös päivittää. Vaatteiden ja arvokkaiden tavaroiden muutokset tulee päivittämisen lisäksi tulostaa ja vanki sekä

muutoksen tehnyt virkamies allekirjoittaa paperin. Vangin poislähtämistä omaisuudesta tehdään myös muutokset omaisuusluetteloon ja siihen kirjataan kenelle vanki omaisuutensa luovuttaa / lähettää. (Rikosseuraamuslaitos 2016.)

Vankilassa säilytetään kohtuullinen määrä vangin omaisuutta. Vankila vastaa säilytyksessään olevasta vangin omaisuudesta. Jos vankilan säilytyksessä ollutta omaisuutta on hävinnyt tai vahingoittunut, tulee vankilan korvata se vangille vahingonkorvauslain mukaan. Vankila ei vastaa vankien vankila-alueelle pysäköimistä kulkuneuvoista. Kun vanki vapautuu, siirtyy toiseen vankilaan tai lähtee koevapauteen, tulee vangin läsnä ollessa tavarat tarkastaa ja pyytää vangilta kuittaus omaisuusluetteloon. (Rikosseuraamuslaitos 2016.)

Pilaantunut tai käyttökelvoton tavara voidaan hävittää. Muutokset tehdään vankilan tietojärjestelmään ja vanki kuittauksellaan hyväksyy ne. Alkoholi hävitetään todisteellisesti. Huu- maus-aineet toimitetaan poliisille ja poliisilta pyydetään kuittaus. (Rikosseuraamuslaitos 2016; Vankeuslaki 767/2005, 9 luku 1 § 4 mom.)

4.4 Asuminen ja toiminnot vankilassa

Vankiloissa tulee olla asianmukaiset asumis- ja peseytymistilat. Vangilla tulee olla pääsy vessaan aina vuorokaudenajasta riippumatta. Vankien asuintilojen rakentaminen ja korjaukset tulee tehdä niin, että ne vastaavat rakennuslainsäädännössä asuintiloille annettuja määräyksiä. (Vankeuslaki 767/2005, 7 luku 1 §.) Yhden hengen sellin tulee olla vähintään 7 m² ja useamman vangin sellissä tulee jokaisella vangilla olla tilaa 5,5 m². Jokaisella vangilla tulee olla sellissä omat kalusteet. Saniteettitiloja ei lasketa sellin tilavuuteen. Sellin ikkunan on oltava pinta-alaltaan vähintään 10 prosenttia sellin pinta-alasta ja vakituisesti asuttavissa sellissä on pystyttävä tuulettamaan. (Rikosseuraamuslaitos 2020b.)

Suljetussa vankilassa jokaisessa sellissä tulee olla vuorokauden ympäri viivytyksetön yhteydenottomahdollisuus henkilökuntaan. Lisäksi sellissä tulee olla myös paloilmoinin. Vankipaikoiksi ei lasketa matka-, tarkkailu, rangaistus- tai eristyssellejä eikä niissä saa asuttaa vangeja vakituisesti. (Rikosseuraamuslaitos 2020b.)

Vankilassa on toiminnoiltaan ja valvontatasoltaan erilaisia osastoja. Vangin sijoittamiseen osastolle vaikuttavat turvallisuuteen liittyvät seikat, vangin ominaisuudet sekä vangille tehty rangaistusajan suunnitelma. Miehet ja naiset on asutettava omille osastoilleen. Alle 18-vuotias on asutettava erilleen täysi-ikäisistä vangeista, jos hänen etunsa ei muuta vaadi. (Vankeuslaki 767/2005, 5 luku 1-2 §.)

Tutkintavangit on sijoitettava erilleen omille osastoilleen rangaistusta suorittavista vangeista, jos tutkintavanki ei itse pyydä sijoittamista samalle osastolle rangaistusta suorittavien vankien kanssa esimerkiksi toimintaan sijoittamisen vuoksi. Lisäksi tutkintavanki voidaan sijoittaa

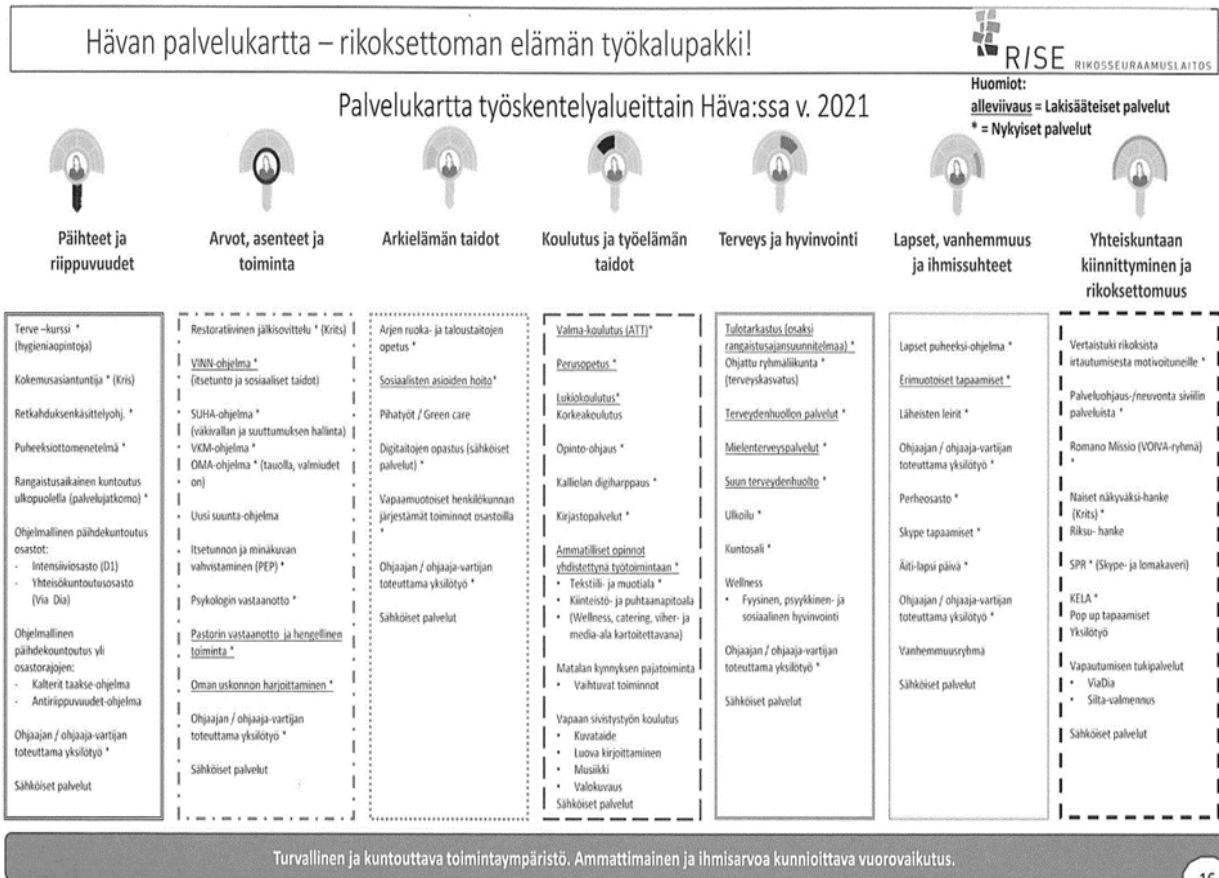
samalle osastolle rangaistusta suorittavien vankien kanssa, jos hänen, muiden vankien tai henkilökunnan turvallisuus sitä vaatii. Mies- ja naistutkintavangit on pidettävä eri osastoilla, eikä alle 18-vuotias tutkintavanki voi asua täysi-ikäisten tutkintavankien kanssa samalla osastolla, jos hänen etunsa ei sitä vaadi. (Tutkintavankeuslaki 768/2005, 3 luku 1 §.) Pakkokeinoissa on perusteet, joiden perusteella tutkintavangin yhteydenpitoa voidaan rajoittaa, jos pidetään mahdollisena, että tutkintavankeuden tarkoitus muuten vaarantuu. Tämän perusteella tutkintavanki voidaan pitää erossa muista tutkintavangeista. Yhteydenpitoa ei saa rajoittaa yhtään kauempaa kuin se on välttämätöntä. (Pakkokeinolaki 806/2011, 4 luku 1-2- §.)

Vankeuslaissa ja tutkintavankeuslaissa säädetään vankilan toimintoihin osallistumisesta. Vankeutta suorittavilla vangeilla on velvollisuus osallistua vankilan järjestämään työhön tai toimintaan työ- ja toiminta aikana. Tästä velvollisuudesta voidaan kokonaan tai osittain vapauttaa, jos vangin ikä, terveys tai toimintakyky sitä vaatii. Tutkintavangilla ei vastaavaa velvollisuutta toimintaan osallistumisesta ole. Jos tutkintavanki toimintaan haluaa osallistua, tulee se mahdollisuuksien mukaan toteuttaa. (Vankeuslaki 767/2005, 8 luku 2 §; Tutkintavankeuslaki 768/2005, 4 luku 1 §.)

Vankilan järjestämä toiminta voi olla vangin valmiuksia edistävää toimintaa, opiskelua tai työtä. Toiminnan tarkoituksena on tukea vangin päihteetöntä elämäntapaa, ylläpitää ammatitaitoa, osaamista, työ- ja toimintakykyä sekä vahvistaa valmiuksia rikoksetonta elämäntapaa silmällä pitäen. Toimintaan sijoittamisessa tulee ottaa huomioon vankilan sekä yhteiskunnan turvallisuus, vankilan järjestys sekä vangin rangaistusajan suunnitelma. (Vankeuslaki 8 luku 1 3-4 §.)

Toimintoja Hämeenlinnan vankilasta löytyy monenlaisia. Vangit voivat työskennellä ompelimosssa, kiinteistöryhmässä, kirjastossa, puutarharyhmässä, vaatehuollossa tai siivoustyössä. Vangeilla on myös työn ohella mahdollisuus suorittaa ammatillisen koulutuksen osioita kyseisiltä aloilta. Opiskella vangit voivat muun muassa peruskoulua, lukiota, suomen kieltä tai ammattiin valmentavaa Valma-koulutusta. Kuntoutuspuolelta toimintaa löytyy niin ryhmä kuin yksilömuotoisesta päihdekuntoutuksesta kuin lähisuhdevälivaltaa katkaisevasta ryhmäohjelmastakin. Lisäksi on tarjolla liikuntaryhmiä ja terveysneuvontakursseja. (Rikosseuraamuslaitos 2022d.) Hämeenlinnan vankilan palvelukartasta (kuvio 2) näkyy työskentelyalueittain vankilan tarjoamat kuntoutukset ja toiminnot, joilla vankia voidaan ohjata ja tukea kohti rikoksetonta elämää.

Kuvio 2: Hämeenlinnan vankilan palvelukartta vuonna 2021 (Rikosseuraamuslaitos 2023a, 16).

4.5 Naisvangit

Naisvangit ovat vähemmistö vangeista. 2000-luvun alussa naisvankien osuus kaikista vangeista oli viisi prosenttia. Vuonna 2010 naisvankien osuus oli noussut seitsemään prosenttiin. Määrällisesti heitä oli silloin keskimäärin 246. (Rikosseuraamuslaitos 2023b.) Vuonna 2021 naisvankien päivittäinen keskimäärä oli laskenut 214, mutta prosentuaalisesti naisvankien osuus oli noussut kahdeksaan prosenttiin (Rikosseuraamuslaitos 2023c).

Riitta Granfelt (2007, 58-59, 62, 64-65) on vankilassa tapahtuvaan päihdekuntoutukseen liittyvässä tutkimuksessaan tuonut esille muutaman naisvankin taustoja ja kokemusta tarkemmin. Kaikkia näitä naisvankeja yhdistää joko rikkinäinen tai traumaattinen lapsuus sekä päihdeongelma ennen vankilaan saapumista. Tämä riippumatta siitä oliko naisvanki vankilassa ensimmäistä tai useampaa kertaa tai siitä minkä ikäinen hän oli. Myöhemmin samansuuntaisia tuloksia naisvankeja yhdistävistä tekijöistä ovat tutkimuksissaan tuoneet esille Joukamaa (2010, 26) sekä Tammi-Moilanen (2020, 8-9).

Naisvangeista 37 prosenttia on asunut koko lapsuutensa kummankin vanhemman kanssa ja 34 prosenttia on asunut koko lapsuutensa toisen vanhemman kanssa. Naisvangeista kaksi prosenttia ei ole koko lapsuutensa aikana asunut hetkeäkään kumpunkaan vanhempansa kanssa ja 28 prosenttia on asunut osan lapsuudestaan ilman kumpaakaan vanhempaansa. Naisvangeista 47 prosenttia on joutunut kokemaan lapsuudessaan vanhempiensa avioeron. Isän kuoleman lapsuudessaan on kokenut 13 prosenttia ja äidin kuoleman on joutunut kohtaamaan yksi prosentti. Naisvangit ovat kohdanneet lapsuudessaan isänsä kuoleman selvästi useammin kuin muut vankiryhmät. Naisvangeista noin neljännes on sijoitettu asumaan pois vanhempiensa/vanhempansa luota alle 15-vuotiaana. (Joukamaa 2010, 26.)

Naiset ovat miehiä useammin ensikertalaisia (naiset 53 prosenttia, miehet 38 prosenttia), mutta ovat syyllistyneet miesvankeja useammin väkivaltarikoksiin. Vuonna 2019 43 prosenttia naisvangeista suoritti tuomiota väkivaltarikoksesta. Samana vuonna miesvangeista väkivaltarikoksesta tuomiota suoritti 37 prosenttia. (Tammi-Moilanen 2020, 8.) Miksi naiset syyllistyvät väkivaltaan? Virolainen (2018, 498-501) esittää tutkimuksessaan kysymykseen vastaukseksi kolme erilaista selitystä: kasautumis-, sisuuntumis- ja alakulttuurikertomukset. Kasautumiskertomuksessa naisten tekemää väkivaltaa selitetään itse koetun väkivallan siirtymisenä omaan toimintaa. Väkivaltainen käytös ilmenee tällöin yleensä varsinkin päihtyneenä. Sisuumiskertomuksessa väkivallan käyttöä selitetään enemmänkin tietoisena valintana. Siinä koki muuttuu tekijäksi, kun niin sanotusti mitta tulee täyteen. Alakulttuurikertomus selittää väkivallan käyttöä ratkaisukeinona ja statuskysymyksenä tietyn ryhmän keskuudessa. Tämän tyyppinen kertomus näkyy erityisesti päihdeongelmaisten nuorten naisten elämässä. Kaikkien selitysten ja kertomusten taustalla on lähtökohtaisesti naisten oma kokemus väkivallan uhrina olemisesta. Naisvankien elämässä väkivalta on usein näyttäytynyt hyvinkin moniulotteisesti.

Naisvangeilla on miesvankeja enemmän alaikäisiä lapsia. Joka neljännellä naisvangilla lapsia on vähintään kolme. Naisvangit ovat myös miesvankeja useammin parisuhteessa. Koulutustausta naisvangeilla on miesvankeja heikompi. Ilman ammatillista koulutusta naisvangeista oli hieman yli puolet, kun miesvangeista vain hieman yli kolmannes. Miesvangeista työtä ennen vankilaan joutumista oli tehnyt lähes joka neljäs, kun naisvangeista vain kuusi prosenttia. Naisvangeista 14 prosenttia ei ollut koskaan tehnyt töitä. (Tammi-Moilanen 2020, 8-9.)

Naisvangeilla terveys on huono. Heistä 84 prosenttia oli joutunut tapaturman uhriksi ja 48 prosentilla heistä oli pahoinpitelystä johtuva vamma. Tutkimushetkellä naisvangeista 85 prosentilla oli jokin mielenterveyden häiriön diagnoosi. Psykiatrisissa avopalveluissa ennen vankilaan tuloaan naisvangeista oli ollut enemmän kuin kaksi kolmesta (70 prosenttia), miesvangeista vastaavasti noin puolet. Psykiatrisessa osastohoidossa ennen vankilaa naisista oli ollut 43 prosenttia, miehistä vastaavasti 31 prosenttia. Elämän aikana naisvangeilla oli ollut traumperäinen stressireaktio 18 prosentilla ja tutkimushetkellä siitä kärsi kahdeksan prosenttia. Miesvangeilla vastaavat luvut olivat kolme prosenttia ja yksi prosentti. Naisvangit olivat

tutkimuksen selvästi sairain vankiryhmä. (Tammi-Moilanen 2020.) Samansuuntaisia tuloksia on saatu myös maailmanlaajuisesti naisvankeja tutkittaessa (Penal Reform International / Prison Reform Trust 2020, 15-18).

5 Teoreettiset lähtökohdat

Luvussa kerromme opinnäytetyömme teoreettisista lähtökohdista. Teoreettiset lähtökohdat pohjautuvat vahvasti siihen, että Hämeenlinnan vankila on vain naisvangeille tarkoitettu vankila. Teoreettisina viitekehyksinä on traumatietoinen kohtaaminen sekä nais erityisyys.

5.1 Traumatietoinen kohtaaminen

Trauma on kokemus, joka syntyy tilanteesta, jossa henkemme ja terveytemme on uhattuna ja siitä aiheutuu reaktioita, jotka poikkeavat normaalista elämästämme. Trauma on fyysinen tai henkinen haava tai vaurio. (Virtanen 2019, 21; Suomen EMDR-yhdistys 2019.) Kyse voi olla niin onnettomuudesta kuin sairastumisestakin. Lisäksi trauma voi syntyä jatkuvasta elämäntilanteesta, kuten sodasta tai seksuaalisesta hyväksikäytöstä. Psykologinen trauma voi kehittyä esimerkiksi avioerosta. Trauman syntyminen ei katso ikää, sukupuolta, rotua tai mitään muutaakaan. Trauma voi syntyä kenelle tahansa. (Virtanen 2019, 21) Se voi kohdistua joko yksilöön, perheeseen, yhteisöön tai ryhmään (Suomen EMDR-yhdistys 2019). Yleensä ensimmäisenä traumasta tulee shokki ja kieltäminen. Pidemmällä aikavälillä trauma voi aiheuttaa esimerkiksi unettomuutta, ihmissuhdeongelmia, riippuvuuksia, persoonallisuushäiriöitä ja selittämättömiä psyykkisiä sekä fyysisiä oireita. Usein trauman aiheuttamat ongelmat jäävät tunnistamatta nimenomaan traumaperäisiksi ja diagnoosit saattavat olla vääriä. On todettu, että jopa kolmanneksella trauman kärsineistä on syntynyt traumaperäinen stressihäiriö. (Virtanen 2019, 22, 24-25.)

Trauman kokeminen ja siitä selviytyminen on yksilöllistä. Selviytyminen riippuu ihmisen resilienssistä eli kyvystä käsitellä traumaattista kokemusta. Resilienssin syntymiseen vaikuttaa niin perinnöllisyys kuin lapsuudessa kasvatuksesta tulleet valmiudetkin. Resilienssiin sisältyy itsetunto, tunteiden säätely, usko oikeudenmukaisuuteen, vuorovaikutustaidot sekä toimintamahdollisuudet ympäristössä. Resilienssiä voi vahvistaa ja lisäksi tunteidensäätelyä sekä vuorovaikutusta voidaan opettaa. (Virtanen 2019, 22, 31-32.)

Naisvankiselvityksessä käy selvästi ilmi, kuinka erilainen traumatausta nais- ja miesvangeilla Suomessa on. Naisvangeilla eri tekijöiden tekemät seksuaaliset kaltoinkohtelut ovat huomattavan paljon yleisempiä kuin miesvangeilla. Esimerkiksi kumppanin harjoittaman seksuaalisen kaltoinkohtelun kohteeksi on joutunut lähes viidennes naisvangeista, kun miesvankien vastaava luku on alle puoli prosenttia. Muun kuin kumppanin tai lähisukulaisen seksuaalisen kaltoinkohtelun kohteeksi on joutunut lähes kolmannes naisvangeista, miesvangeista vain kaksi

prosenttia. Myös seksuaalikontaktissa aikuisen kanssa alle 16-vuotiaana on suuri ero nais- ja miesvankien kesken. Miesvangeista kontaktissa oli ollut alle 10 prosenttia, kun naisvangeista lähes joka kolmas. (Tammi-Moilanen 2020, 9.)

Myös Millerin & Najavitsin mukaan nais- ja miesvangeissa on selkeitä eroja. He ovat tutkineet niitä Yhdysvalloissa. Heidän artikkelissaan käy selville, että naisvankien tyypillisin trauma lapsuudesta on seksuaalisen hyväksikäytön kohteeksi joutuminen, kun taas miesvangeilla se on väkivallan todistaminen. Naisvangeille kehittyy myös todennäköisemmin PTSD eli traumaperäinen stressihäiriö, kun he altistuvat väkivallalle. Nainen reagoi traumoihin yleensä sisäisesti. Naisesta saattaa tulla itsetuhoinen, riippuvainen tai välttelevä. Syömishäiriökin saattaa naisella olla yksi tapa reagoida traumaan. Miehet reagoivat traumoihin ulkoisesti. Heillä esiintyy väkivaltaista käyttäytymistä, rikosten tekemistä, ylivirittyneisyyttä ja päihteiden käyttöä. Naisvangit saavat todennäköisemmin mielenterveys- kun päihdehoitoa, miesvangeilla asia on toisinpäin. Tulisikin kiinnittää huomiota siihen, millaista hoitoa nais- tai miesvangeille tarjotaan, koska tarpeet ovat erilaiset. Naisvangeille tulisi tarjota hoitoa, jossa korostetaan turvallisuutta, voimaantumista ja tunteiden säätelyä. Miesvangeilla huomiota tulisi hoidossa sen sijaan kiinnittää empatiaan, tunteisiin sekä ihmissuhteisiin. (Miller & Najavits 2012.)

Keskeisenä ajatuksena on ottaa huomioon asiakkaan traumatisoitunut kokemusmaailma niin, että pyritään välttämään aktivoimasta tai lisäämästä traumaa ja muistetaan samalla pyrkiä välttämään työntekijän sijaistraumatisoitumista. Traumainformoidussa työotteessa tulee perehtyä traumatisoiviin juurisyyhin ja hoidettava ne kuntoon, jos halutaan muutosta. Traumainformoitu toimintakulttuuri edellyttää traumatisoituneen autonomian palauttamista, kykyä tunnistaa ja myös käyttää voimavarojaan sekä voimaantumista. Paras tulos saadaan, kun traumatisoitunut pystyy muuttamaan traumaattisen stressin energian henkisen kasvun tueksi. (Maanmieli & Sarvela 2022, 17, 149-150.)

5.2 Naiserityisyys

Käsitteenä naiserityisyys ei ole aivan yksiselitteinen. Naiserityisyys pohjaa monialaiseen lähestymistapaan ja se on kokonaisvaltaista sukupuolen huomioivaa työtettä. Se voi olla tiettyjä työmenetelmiä, ajattelumalleja tai ammatillisia orientoitumistapoja. Se ei kuitenkaan ole sitä, että toiminta nimetään naiserityiseksi tai sitä, että sekä asiakkaat että työntekijät ovat naisia. Naiserityisyydessä oman haasteensa tuo myös se, että englanninkielisiä käsitteitä liittyen naiserityisyyteen on useita. (Karttunen 2019, 58.)

Naiserityisyys on noussut esille Rikosseuraamuslaitoksessa. Tammi-Moilanen (2020) teki vuonna 2020 Naisvankiselvityksen, jossa käy ilmi nais- ja miesvankien erilaiset tausta ja sitä myöden myös erilaiset tarpeet. Myös Ulla Salovaara on omassa artikkelissaan tehnyt samansuuntaisia huomioita siitä, että naiserityisyyttä tarvitaan (Salovaara 2019).

Naiserityisyys ei ole ainoastaan vain naisille suunnattuja palveluita, vaan myös käytäntöjen avaamista ja ymmärtämistä. Naiserityisyydessä tulee huomioida naisten taustat, nykytilanne ja tarpeet. Rikosseuraamusalalla nais erityisyys tulee ottaa huomioon naisten erilaisen traumataustan vuoksi ja samalla tulee ymmärtää naisten kokonaistilannetta. (Salovaara 2019.)

Naisvankien kanssa toimittaessa olennaisena lähtökohtana tulisikin olla nais erityisyys. Lähtökohtaisesti se, että naisille on omat vankilansa ilman miesvankeja, on hyvä perusta. Naisten itsetuntoon tulisi kiinnittää huomiota ja vahvistaa sitä, koska itsetunto on usein naisvangeilla huono. Terveyskysymyksiin ja hyvinvointiin ei voi olla kiinnittämättä huomiota nais erityisyydestä puhuttaessa, kuten ei siihenkään, että naisvangeilla on usein lapsia. Naisvankien terveys on miesvankeja huonompi ja naisvangit ovat miesvankeja useammin olleet jonkinlaisen hyväksikäytön tai kaltoinkohtelun kohteena. Lapsia on myös usealla naisvangilla, lähes seitsemällä kymmenestä, joten nais erityisessä työssä tulee ottaa myös vanhemmuus ja yhteydenpidon tukeminen huomioon. Toisaalta tulee muistaa myös se, että yhteydenpito läheisiin ihmisiin saattaa myös ylläpitää rikollista käyttäytymistä ja tämä tulisikin ottaa osana huomioon naisvankien kanssa työskenneltäessä. (Rikosseuraamuslaitos 2023a, 5; Tammi-Moilanen 2020, 8-9.)

Tammi-Moilanen (2020, 80) näkee tutkimuksessaan yhtenä kehittämisosa-alueena henkilökunnan koulutuksen. Kehittämis ehdotuksena hänellä on, että jokainen rikosseuraamusalalla työskentelevä pitäisi kouluttaa nais erityisyyteen. Tähän onkin jo vastattu Laurea-ammattikorkeakoulussa, jossa järjestetään viiden opintopisteen laajuinen kurssi, Naiserityisyys rikosseuraamusalalla. Kurssilla perehdytään naiseen ja heidän rikoksiinsa tilastojen valossa, naisvankien taustoihin ja heidän erityiskysymyksiinsä kuten häpeään, itsetuntoon, lähi suhteisiin ja psyykkisiin oireisiin. Kurssin käytyään henkilö tuntee erityispiirteet, asiakkuuden ja elämäntilanteet kokonaisvaltaisesti. Lisäksi hän tunnistaa nais erityisyyteen liittyvät kysymykset ja osaa soveltaa tietoaan rikosseuraamustyössä. (Laurea 2022.) Lisäksi Hämeenlinnan vankilassa on tarkoitus tulevaisuudessa saada koulutettua koko henkilöstölle Naiserityisyys rikosseuraamusalalla kurssi.

6 Opinnäytetyön prosessin kuvaus

Oponnäytetyöprosessi on kuvattu kaaviossa aikajanana tavoitteen määrittelystä opinnäytetyön valmistumiseen asti. Kaavioon on merkitty kaikki tärkeimmät tapahtumat opinnäytetyöprosessin ajalta. Kaavion jälkeen olemme kuvanneet infovideon valmistumista lineaarisen mallin mukaisesti.

Kuvio 3: Opinnäytetyöprosessi

6.1 Toiminnallinen opinnäytetyö

Toiminnallinen opinnäytetyö on yksi opinnäytetyötyyppi ja tutkimuksellisen kehittämisen tapa, jossa luodaan esimerkiksi jokin tuotos ammatillisella asiantuntijuudella. Tuotoksen lisäksi tehdään raportti. Toiminnallinen opinnäytetyö alkaa ideoinnilla ja suunnittelulla, jossa kartoitetaan kohderyhmä, jolle työ kohdennetaan, tietoperusta sekä menetelmä, jota opinnäytetyötä tehdessä käytetään. Tämän jälkeen tehdään toimintasuunnitelma. Toimintasuunnitelman jälkeen aloitetaan tiedon kasaaminen ja peilataan sitä teoreettisesti. Tämän jälkeen aloitetaan tuotoksen valmistelu, kehittäminen sekä raportti. Viimeisessä vaiheessa tuotetaan lopputuotos (meidän tapauksessamme video) ja raportti viimeistelyineen. (Kostamo, Airaksinen & Vilka 2022, 1,1.)

Toteutuksesta sovitaan tilaajan, opinnäytetyötä tekevien opiskelijoiden ja ohjaajan kesken. Sovittavia asioita ovat aihe, tuotoksen luonne, aineistot, aikataulu ja kuinka paljon henkilöstön työaika sopii käyttää aineiston keruuseen. Lisäksi voidaan sopia myös kustannusten korvaamisesta, henkilötietojen käsittelystä, julkaisun mahdollisesta salassapidosta sekä sen käyttö- ja omistusoikeuksista. Toiminnallisen opinnäytetyön toteutusympäristö on aina ammatillinen toimintaympäristö, johon lopputuotos kehitetään. (Kostamo ym. 2022, 1,4.)

6.2 Lineaarinen malli

Kehittämistyön vaiheita voidaan yksinkertaisimmillaan kuvata lineaarisen mallin mukaisesti. Malli koostuu neljästä vaiheesta: tavoitteen määrittämisestä, suunnittelusta, toteutuksesta sekä päättämisestä ja arvioinnista. (Toikko & Rantanen 2009, 66.) Tällä mallilla meidän prosessimme eteni.

Tavoitteen määrittelyvaiheessa määritellään esimerkiksi tunnistettuun tarpeeseen tai yksittäiseen ideaan perustuva tavoite projektille. Tavoitteiden tulisi olla rajattuja ja selkeitä. Suunnitteluvaiheessa mietitään muun muassa sitä, ketkä projektin tekoon osallistuvat. Tässä vaiheessa tehdään myös tarkennettu projektisuunnitelma, johon sisältyy esimerkiksi aikataulu, budjetti, riskianalyysi, työsuunnitelma ja vastuiden määrittely. Toteutusvaiheelle tyypillistä on projektin eläminen ja tämän takia suunnitelmaa saatetaan joutua tarkentamaan. Toteutusvaiheessa valmistetaan suunnitelman mukainen tuote ja pyritään ottamaan se käyttöön, jotta sen toimivuudesta ja hyödyllisyydestä voidaan varmistua. Päättämis- ja arviointivaiheeseen kuuluu loppuraportointi, projektiorganisaation purkaminen ja jatkoideoiden esittäminen. (Toikko & Rantanen 2009, 66-67.)

6.2.1 Tavoitteen määrittely

Hämeenlinnan vankilan apulaisjohtaja tiesi, että opinnäytetyö alkoi olemaan kohdallamme ajankohtainen ja otti meihin yhteyttä asiaan liittyen elokuussa 2022. Hänen toiveensa oli,

että tekisimme opinnäytetyönämme infovideon Hämeenlinnan vankilaan saapumisesta. Hän koki sen erityisen tärkeäksi ja perusteli asiaa varsinkin nais erityisyyden näkökulmasta. Koimme ajatuksen infovideoista hyväksi ja tarpeelliseksi, joten tartuimme tarjoukseen.

Keskustelimme aiheesta myös Laurean opettajien kanssa ja projektille näytettiin vihreätä valoa. Koululta tuli kuitenkin ajatus, että infovideo voisi sisältää suuremman kokonaisuuden eikä pelkästään vastaanottotilannetta. Emme asiasta heti innostuneet, mutta jäimme pohtimaan ehdotusta.

Tavoitteita määritellessämme saimme myös ajatuksen vankien osallistamisesta opinnäytetyömme tekemiseen. Halusimme heiltä mielipiteitä siihen, mitä videon tulisi sisältää. Päätimme suorittaa vangeille kyselyn.

6.2.2 Suunnitteluvaihe

Kirjallista tuotosta aloimme kirjoittamaan lokakuussa 2022. Tavoitteenamme oli päästä suunnitelmaseminaariin viimeistään joulukuun alussa 2022. Tämä ei kuitenkaan toteutunut. Kirjallisessa tuotoksessa oli koko ajan hiottavaa ja kyselylomakkeen kanssa takkusi. Kyselyssä on huomioitava, että lomake on ulkoasultaan mielenkiintoinen ja kysely itsessään sopivan pituinen. Kysymysten tulisi myös olla riittävän helppotajuisia. (Tietoarkisto 2022a.) Lähdimme ehkä hieman liiankin orjallisesti noudattamaan tuota ohjeistusta ja alkuperäisessä kyselylomakkeessa kysymyksiä oli vain kuusi. Opettaja sai meidät kuitenkin ymmärtämään, että kyselymme ei ole tarpeeksi kattava. Aloitimme sen luomisen kokonaan alusta. Opinnäytetyösopimuksen allekirjoitimme kaikkien osapuolien eli tilaajan, meidän tekijöiden sekä opinnäytetyömme ohjaajan kanssa marraskuussa 2022.

Ennen kuin kyselylomake oli valmis, otimme yhteyttä Rikosseuraamuslaitoksen viestintään. Toivoimme saavamme heiltä hieman ohjausta ja opastusta. Ensimmäinen palaveri meillä oli heidän kanssaan 14.12.2022. Tuossa palaverissa sovimme, että saamme kuvauskaluston ja apua videon kuvaamiseen Rikosseuraamuslaitoksen viestinnältä. Viestinnältäkin tuli toivetta, että infovideo sisältäisi muutakin kuin vain vastaanottotilanteen. Tässä vaiheessa päätimme viimeistään tehdä videosta laajemman kokonaisuuden sisältäen kaiken vankilaan saapumisesta vankilassa asumiseen ja vankilan toimintoihin asti.

Viestinnän kanssa pidetyn palaverin jälkeen, kyselylomake alkoi muodostumaan aivan uudella tavalla. Tarkoituksemme oli tehdä kyselystä selkeä ja helposti ymmärrettävä, jotta varmistuimme vastausten luotettavuudesta. Kyselylomakkeen kysymykset etenivät loogisesti vankilaan saapumisesta, vastaanottotilanteeseen, hallussapitoon, vankilassa asumiseen ja vankilan toimintoihin. Kysymykset olivat lomakkeessa teemoittain. Viimeisessä osiossa kysyimme vankien mielipidettä siitä, kuinka video tulisi heidän mielestään kuvata. Kuvattaisiinko saapujan vai ulkopuolisen näkökulmasta ja halusiko vastaaja kertojaksi nais- vai miesäänänen. Kysyimme

myös mielipidettä siitä, mille kielille video olisi hyvä kääntää tai tekstittää. Kyselyn oli tarkoitus tuoda vankien näkemyksiä videon suunnitteluun ja kuvaukseen, jotta se palvelisi mahdollisimman hyvin Hämeenlinnan vankilaan tulevaa vankia. Kyselymme oli puolistrukturoitu kysely. Siinä oli kolme taustatietokysymystä. Näiden lisäksi kyselyssä oli 33 kysymystä. Kysymyksistä 16 oli avoimia kysymyksiä. Lopuissa kysymyksistä oli vastausvaihtoehtojen lisäksi avoin osio, johon vanki pystyi halutessaan perustelemaan tai tarkentamaan vastaustansa. Teimme tarkoituksella vain osan kysymyksistä avoimiksi, jotta vangilla oli mahdollisuus vastata myös lyhyesti osaan kysymyksistä. Toisaalta vastaajalla oli myös mahdollisuus perustella vastauksiaan niin paljon kuin halusi. Mielestämme kyseisellä tavalla rakennettu kysely palveli tarkoitustamme parhaiten.

Pidimme Rikosseuraamuslaitoksen viestinnän kanssa uuden palaverin 22.2.2023. Palaverissa oli tarkoitus puhua tarkemmin videon sisällöstä, mutta koska emme olleet päässeet vielä toteuttamaan kyselyä tai edes suunnitelmaseminaariin, oli palaveri täysin turha. Sovimme, että otamme viestintään yhteyttä siinä vaiheessa, kun kyselyt on suoritettu ja olemme saaneet käsikirjoituksen valmiiksi.

Suunnitelmaseminaariin pääsimme vihdoinkin 14.3.2023. Sen hetkessä työssämme oli hiottavaa yllättävän vähän ja haimmekin heti seminaarin jälkeen tutkimuslupaa kyselyyn Rikosseuraamuslaitoksen erikoistutkija Peter Blomsterilta. Lähetimme hänelle vapaamuotoisen hakemuksen 23.3.2023. Hakemukseen liitimme opinnäytetyösuunnitelmamme. Luvan saimme vasta 9.5.2023. Lupaa odotellessamme ehdimme jo kärsimättöminä kyselemään Blomsterilta päätöksen perään. Luvan saaminen pitkittyi Blomsterin loman, työmatkan ja koulutuksen takia.

Suoritimme vangeille paperisena täytettävän kyselyn (Liite1) 12.-28.5.2023. Jaoimme kyselylomakkeita palautuskuorineen sekä saatekirjeineen kahdeksalle osastolle. Kysely osoitettiin yhteensä 80 naisvangille. Kyselyn palautus tapahtui muun vankipostin mukana palautuskuorissa. Näin ollen vastauksia ei pystynyt yksilöimään emmekä saaneet tietää, ketkä vangit vastasivat ja ketkä eivät. Vastauksia saimme yhteensä 26 kappaletta. Jos vastausten määrä olisi jäänyt alle kahdenkymmenen, olisimme järjestäneet työpajat kahdelle vankiosastolle. Vastausten määrän vuoksi näihin ei kuitenkaan ollut tarvetta. Koimme tärkeänä tehdä kyselyn ennen videon kuvaamista, koska katsoimme saavamme vangeilta tärkeää tietoa videon käsikirjoitusta silmällä pitäen. Opinnäytetyön tilaaja, Hämeenlinnan vankilan apulaisjohtaja, oli myös ehdottomasti sitä mieltä, että kyselyt suoritettaisiin ennen videon tekemistä.

Kyselyiden purkamisen aloitimme kesäkuun alussa ja lopetimme elokuun puolessa välissä. Saimme vastauksia laajalla skaalalla niin lyhyin kuin pitkinkin vastauksin. Kyselyiden purkamisessa käytimme sekä määrällistä että laadullista menetelmää. Määrällisesti purimme kyselyn suljetut vastaukset eli sellaiset joihin vanki pystyi rastittamaan vastauksen. Laadullista menetelmää käytimme avoimiin kysymyksiin sekä muiden kysymysten sanallisiin vastauksiin ja

tarkennuksiin. Määrällisellä menetelmällä listasimme rastitetut vastaukset Excel-taulukkoon ja sen pohjalta laskimme vastausprosentit kullekin vastausvaihtoehdolle. Vastausprosentteja käytimme apuna suunnitellessamme ja käsikirjoittaessamme videota ja sitä, kuinka se toteutetaan. Laadullisella menetelmällä taulukoimme vastauksia teemoittain pääotsikoiden alle. Näin saimme kokonaiskuvan avoimista vastauksista ja saimme luotua videota varten hyvän kuvan siitä, mitä vangit näkevät tärkeänä nähdä videolta. Ristiintaulukointia emme käyttäneet, koska se ei mielestämme olisi tuonut lisäarvoa videon suunnitteluun ja käsikirjoittamiseen.

Elokuun 25.päivä 2023 loimme käsikirjoituksen. Emme luoneet täysin tarkkaa sanasta sanaan käsikirjoitusta, vaan loimme käsikirjoituksen, joka kulki kronologisessa järjestyksessä sen mukaan, miten vankilaan saapuminen oikeastikin tapahtuu. Videolla käydään läpi polku portilta vastaanottoon. Vastaanoton osalta kuvataan lyhyesti vastaanottotilanne, eli henkilöllisyyden toteaminen, henkilöntarkastus eli riisutus, henkilötietojen ja tuntomerkkien kirjaaminen sekä valokuvan ottaminen. Tämän lisäksi videolla käydään läpi hallussapitomääräyksiä. Vankilan tarjoamista toiminnoista kerrotaan myös hieman. Kirjasimme käsikirjoitukseen pääasioita, joita videota kuvatessa tulee tuoda ilmi, mutta osittain annoimme tilaa kuvaushetkellä tapahtuvalle luonnolliselle keskustelulle vastaanottoprosessissa. Tämä sen vuoksi, koska meillä molemmilla oli ennestään kokemusta vangin vastaanottamisesta ja koimme, että videosta tulee luonnollisempi niin, ettei jokaista lausetta ole ennalta käsikirjoitettu, vaan mennään tilanteen mukaan sopivilla repliikeillä.

Käsikirjoituksessa otimme selkeästi huomioon vankien vastukset kyselyymme. Koimme, että vangit olivat asiassa parhaita kokemusasiantuntijoita. Heistä jokainen on saapunut vähintään kerran vankilaan ja heillä on kokemus siitä, mitä asioita olisi ollut hyvä tietää vankilaan saapumisesta tai vankilasta ylipäätensä. Toki meillä oli työkokemuksemme perustuen jonkinlainen mielikuva siitä, millaisia asioita vangit varmasti nostaisivat esille kyselyssä. Kyselyn perusteella esille nousivat eniten epätietoisuutta aiheuttavina asioina ohjeistus tavaroiden hallussapidosta eli siitä mitä vankilassa saa pitää itsellään osastolla ja mitkä tavarat jäävät vankilassa oloajaksi vankilan varastoitaviksi. Toinen kyselyssä esille noussut asia oli vastaanottotilanne kokonaisuudessaan sekä riisutus eli henkilöntarkastus, joka on osa vastaanottoprosessia. Oli selvää, että varsinkin nuo eniten epätietoisuutta ja ahdistusta aiheuttaneet asiat tullaan infovideolla kertomaan selkeästi ja perustellen.

Käsikirjoituksen luomisen jälkeen otimme yhteyttä Rikosseuraamusalan viestintään. Saimme sovittua viestinnän kanssa palaverin videoyhteydellä 10.10.2023 ja samalla varasimme jo maanantain 16.10.2023 videon kuvaamiseen vankilalla. Viestintä halusi käsikirjoitukseen tarkennuksia. Niitä siihen teimme. Valmiita vuorosanoja emme kuitenkaan tässäkään vaiheessa luoneet. Kuvauspäivästä teimme tiedotteen vankilan päivystykseen sekä valvomoon. Tiedotteessa kerroimme, että keitä vankilalle tulee, koska he sinne tulevat ja miksi he sinne

tulevat. Tämä sen vuoksi, että vankilalla pitää olla tieto normaalista poikkeavista toimista ja vierailijoista.

6.2.3 Toteuttamisvaihe

Video kuvattiin lokakuun 16.päivä 2023. Viestinnästä meitä tuli avustamaan kaksi henkilöä. He toivat mukaan kuvauskaluston mikrofoneineen. Alkuun meidän oli varmistettava päivän aika-tila, joka määräytyi osittain sen mukaan, mitä vankilassa kyseisenä päivänä tapahtui. Tarkoituksenamme oli haitata vankilan toimintoja ja henkilökunnan työtä mahdollisimman vähän. Kun viestinnän henkilöt saapuivat paikalle, aloitimme videon kuvaamisen suunnitelmamme mukaan.

Kuvausjärjestykseksi muotoutui aloitus matkasellin kuvaamisella, jossa kuvasimme matkasellistä yleiskuvaa. Tätä käytettiin videolla kohdassa, jossa kerromme millaisia meidän matkasellimme ovat. Halusimme kyseisen osuuden videoon, jotta videon katsojat näkevät millaisia Hämeenlinnan vankilan matkasellit ovat sekä sen, että siellä saattaa joutua majoittumaan hetkellisesti kahden muun vangin kanssa. Näin ollen videon nähneelle henkilölle ei tule yllätyksenä vankilaan tullessa se mahdollisuus, että voi joutua hetkellisesti jakamaan sellin jonkun toisen kanssa. Tämä osaltaan helpottaa sopeutumista ja valmistaa etukäteen mahdolliseen tulevaan. Seuraavaksi kuvasimme osastolle siirtymistä käytävää pitkin. Videolla kuvataan siirtymisen ovesta pitkälle käytävälle, joka johtaa kohti selliosastoja. Tässä kohtaa videota kerromme kuinka paljon ja minkä suuruisia Hämeenlinnan vankilan osastot ovat. Lisäksi kerromme jokaisella osastolla olevasta omanlaisestaan päiväjärjestyksestä ja siitä, että vangin tulee siihen tutustua osastolle siirryttyään.

Seuraavaksi kuvasimme eräällä osastolla osaston yleisilmettä ja mitä kaikkea osastolta löytyy. Ajatuksenamme oli saada kuvattua osastosta kokonaisvaltainen kuva, jotta siinä näkyy kaikki toiminnot mitä osaston yleisissä tiloissa on. Kuvaus toteutettiin samalla tavalla kuin oikeassakin tilanteessa vartija veisi vangin asuinosaan ja selliinsä. Kuvaamisen aloitimme heti osaston ovelta kertoen osaston toiminnoista samalla selliin kulkien. Osastolla sattui myös onneksi olemaan tyhjä selli, joten saimme kuvattua myös millaisia sellit ovat ja mitä niiden varustukseen kuuluu. Sellistä otimme kokonaisvaltaista kuvaa samalla kertoen sellikalustukseen kuuluvat asiat. Osaston ja sellin kuvaamisen jälkeen siirryimme kuvaamaan videomateriaalia ompelimesta, luokkatilasta ja liikuntasalista. Nämä kuvattiin sen vuoksi, että videolla käydään läpi vankilan toimintoja eli työtä, opiskelua, liikuntaa ja kanttiiniasioita. Näistä pätkistä sai oikein hyvää ja asiaan liittyvää taustakuvaa asioiden kertomiseen.

Tämän jälkeen siirryimme kuvaamaan puomille ilmoittautumisen vankilaan sekä portille siirtymisen, jonne henkilökunta tulee vangin ottamaan vastaan. Saapuminen kuvattiin niin, että kuvaaja toimi vankilaan saapuvana ja videolla näkyy konkreettisesti, kuinka tulee toimia eli soitto puomipuhelimella valvomoon ja ilmoittautuminen. Samalla saapuva vanki saa ohjeet,

minne hänen tulee siirtyä puomilta. Portille siirryttyään vankia on vastassa vartija ja vangin tulee antaa vartijalle kuvallinen henkilöllisyystodistus sekä ilmoittautumismääräys. Tästä siirryttiin vankilan sisätiloihin siirtymiseen aina siihen saakka, kun saapuva vanki menee pieneen odotustilaan odottamaan itse vastaanottoa. Odotustilaan siirryttiin päällystakin riisumisen, taskujen tyhjentämisen ja metallinpaljastimen läpi kulkemisen kautta. Halusimme videolle näkyviin myös sen kohdan, kun vanki on odotustilaan siirtynyt ja istuu siellä olevalle penkille. Tämä sen vuoksi, että odotustila on pieni ja sinne odottamaan joutuva saattaa pelästyä sitä tai häntä voi alkaa ahdistamaan. Koimme, että videolla asian kertominen saattaa hyvin vähentää tilan aiheuttamaa pelkoa tai ahdistusta, koska jo itse vankilaan saapuminen varsinkin ensimmäistä kertaa saattaa niitä aiheuttaa.

Kuvaaminen jatkui seuraavaksi vastaanotossa siinä vaiheessa, kun sinne oli sopivaa mennä. Kuvasimme siellä itse vastaanottoa ja videopätkät liittyen vankilan vaatteisiin ja jaettavaan hygieniapakkaukseen. Vastaanotto prosessin kuvaus alkoi siitä, kun vanki otetaan odotustilasta vastaanottotilaan. Ensimmäiseksi kävimme läpi riisutuksen eli henkilöntarkastuksen. Itse riisutusta emme tosin tietenkään voineet havainnollistaa kuvaamalla vaan toteutimme sen kuvaamalla naisvangeille suunniteltuja vankilan vaatteita, jotka vanki vaihtaa päällensä ja samalla sanallisesti kerroimme mitä henkilöntarkastus tarkoittaa, mitä siinä tapahtuu ja miksi se tehdään. Seuraava osa oli vangista kuvan ottaminen, josta siirryttiin tietojen kirjaamiseen eli kerroimme mitä tietoja vangista otamme tietojärjestelmäämme. Lisäksi kerroimme rahaan, vankilan poliklinikalla sairaanhoitajan kanssa asioimiseen sekä vankilaan saapumisen ajankohtaan liittyvistä asioista. Katsoimme tärkeäksi kertoa sen, että jos vanki saapuu vankilaan virka-ajan ulkopuolella, niin silloin hän ei samana päivänä pysty hoitamaan sairaanhoitajan kanssa asioita. Tämä tieto auttaa henkilöä, jotta hän saapuu riittävän ajoissa, jos hänellä on esimerkiksi sellaisia lääkityksiä, joita hän säännöllisesti tarvitsee tai jotakin muuta akuuttia asiaa, joka tulisi hoitaa heti vankilaan saavuttuaan. Myös asuttamisesta kertomisen koimme tärkeänä, jotta saapuva vanki tietää mahdollisuudesta joutua jäämään matkaselliin väliaikaisesti asumaan, jos hän saapuu virka-ajan jälkeen. Lisäksi toimimme ilmi, että yleensä virka-aikana saapuminen mahdollistaa asuinosaan asuttamisen, mutta emme kertoneet sitä ehdottomana tapahtumana, koska vankilassa saattaa tulla yllättäviä tilanteita eikä näin ollen aina asiat tapahdu samalla tavalla.

Vastaanottoa kuvaamisen jälkeen kuvasimme tietoa vankilan tarjoamista vaatteista ja muista tekstiileistä sekä hygieniapussista, jonka saapuva vanki itselleen saa. Nämä kohdat toteutettiin kuvaamalla vaatesäkkiä, jossa oli vankilan tarjoamia vaatteita ja tekstiileitä kuten vankivaatteita ja petivaatteita. Hygieniapussin sisältö havainnollistettiin kuvaamalla latomalla kaikki artikkelit vuoron perään pöydälle kertomalla samalla ääneen, mikä mikäkin tavara on. Näin tulijan on helpompi hahmottaa mitä pussi sisältää. Toimme kertomalla ilmi myös sen, että vankila tarjoaa naisille intiimihygieniatuotteet. Tämä oli tärkeää tuoda esille videolla, koska on varmasti sellainen asia, jota tuleva naisvanki miettii ja epä tietoisuus

asiasta saattaa aiheuttaa jännitystä. Viimeisenä kuvasimme otoksen liittyen henkilökohtaisten tavaroiden haltuun saamiseen vankilassa. Kuvaus toteutettiin niin, että kuvasimme asioita, joita haltuun ei anneta ja kerroimme samalla pääasialliset asiat, joita Hämeenlinnan vankilassa ei haltuun anneta. Samalla kerrottiin myös perustelut siihen, mitkä asiat vaikuttavat siihen, ettei jotain itselleen haltuun vankilassa saa ja missä tällaiset tavarat vangin vankilassa oloajan säilytetään. Lisäksi kuvattiin vielä kuvituskuvaa Hämeenlinnan vankilan kyltistä, jota pystyimme käyttämään taustakuvana kerrottaessa ennen vankilaa huomioitavista asioista, kuntoutuksesta sekä erityistyöntekijöistä. Kuvauspäivä venyi aina kello 16 saakka, mutta saimme suoritettua kuvaukset yhden päivän aikana. Osa kuvatuista oloista saimme tehtyä kerralla ja osa vaati useamman oton. Selvisimme kuvaamisesta hyvin, varsinkin huomioon ottaen meidän taustamme eli ettemme olleet kyseisenlaista projektia ennen tehneet.

Videon kuvaaminen oli meille uusi opittava asia ja saimmekin itse kuvata osan videopätkistä. Sellaiset kohdat, joissa meistä ainoastaan toinen näkyi, kuvasi meistä pääsääntöisesti se, joka ei ollut videolla näkyvässä. Video kuvattiin niin sanotusti tulijan silmin, jotta videon katsojan on helpompi hahmottaa, millainen vankila on ja millaiselta eri tilat ja tilanteet näyttävät. Esiinnyimme itse videolla vartijoina, jotka uuden vangin vastaanottavat ja kuljettavat asuin-osastolle aina selliin saakka. Saimme viestinnän henkilöiltä apua sellaisiin kohtiin, joissa me molemmat näyimme. Heistä toinen toimi kuvaajana kyseisissä kohtauksissa. Sama henkilö toimi myös vankilaan ilmoittautuvana vankina, koska siinä kuuluu ilmoittautujan ääni. Totesimme ettei meistä kumpikaan voi kuvata ilmoittautumispätkää, koska jos siinä kohtaa toisen ääni olisi ilmoittautuvan vangin ääni, niin se voisi aiheuttaa sekaannusta myöhemmin videolla kohdissa, joissa äänemme ovat vartijoiden ääniä.

Osa ääniraidoista nauhoitettiin kuvaushetkellä ja osa tehtiin myöhemmin jälkiäänityksenä. Itse kuvaushetkellä äänitettiin vankilaan ilmoittautumisen puomi- sekä porttiosio, vastaanottoprosessin tietojen kysyminen sekä tieto vankilan pankkikortista ja tiedot poliklinikasta ja asuttamisesta. Myös osaston ja sellin kuvaamisen aikana äänitettiin ääniraita, joka jäi videolle. Osa videon kuvaamisen aikaisista ääniraidoista jälkiäänitimme uudelleen, jotta saimme niistä mieleisiämme.

Videon editointi ja jälkiäänitykset tapahtuivat Rikosseuraamuslaitoksen tiloissa Helsingissä Lintulahdenkadulla. Apunamme siellä meillä oli samat kaksi viestinnän työntekijää, jotka olivat kuvaamisessakin apuna. Kuvauspäivänä sovimme kaksi ajankohtaa, jolloin matkustimme Helsinkiin editoimaan ja jälkiäänittämään. Aluksi ajattelimme, että ensimmäinen ajankohta on varma ja toinen ajankohta on varalla, jos tarvetta ilmenee, mutta todellisuudessa molemmat ajankohdat tulivat tarpeeseen ja lisäksi tarvitsimme vielä ylimääräisen päivän tekstityksille.

Ensimmäisen kerran Helsinkiin matkustimme 31.10.2023. Ensimmäisenä lataimme tietokoneelle editointiohjelman, jonka lataus ei ollut onnistunut etukäteen ja kävimme läpi kaikki kuvaamamme videopätkät. Jokaisen otoksen kohdalla piti tehdä päätös, käytetäänkö sitä videolla kokonaisuudessaan, otetaanko siitä videoon jokin kohta vai jätetäänkö otos kokonaan pois valmiista videosta. Melkein kaikissa kohtauksissa käytimme jonkin tietyn otoksen kokonaisuudessaan, ainoastaan yhdessä kohtauksessa yhdistimme kahdesta eri otosta kokonaisen kohtauksen. Kun olimme päättäneet mitä ottoja käytämme videolla, siirsimme ne omaan kansioonsa sellaiseen järjestykseen, jossa niitä videolla käytettäisiin. Saatuamme otot oikeaan järjestykseen aloitimme tutustumisen editointiohjelmaan. Ohjelmana käytimme OpenShot Video Editor-ohjelmaa. Tulimme editointiprojektimme aikana huomaamaan, että kyseinen ohjelma ei toiminut kunnolla ainakaan työtietokoneella. Liekö syy ollut sitten ohjelmassa vai tietokoneen suorituskyvyssä, mutta käytettävyys kärsi kovasti jatkuvasta pätkimisestä ja lataamisen hitaudesta johtuen. Aikaa kului todella paljon siihen, että jouduimme odottamaan, että ohjelma taas toimisi. Siirsimme ohjelmaan videoklipit sellaiseen järjestykseen, jossa ne videossa olisi. Tämän jälkeen aloimme käydä videoklippejä järjestyksessä läpi. Ne kohtaukset, jossa säilytimme alkuperäisen ääniraidan, editoitiin saman tien sopivan mittaisiksi. Ne kohtaukset, joihin tekisimme jälkiäänityksen ääniraidan, jätimme riittävän pitkiksi, jotta video riittäisi tulevaan ääniraitaan, eikä loppuisi kesken. Saimme päivän loppuun mennessä editoitua valmiiksi ne kohtaukset, joissa olisi jo ääniraita valmiina ja jälkiäänitettävät kohtauksetkin saimme oikeille paikoilleen. Päivä venyi iltapäivään puoli viiteen saakka, mutta koimme tärkeänä saada ohjelmaan videopätkät oikeaan järjestykseen sekä ääniraidalliset kohtaukset valmiiksi. Näin pääsimme seuraavalla kerralla aloittamaan jälkiäänitykset.

Seuraavaan editointikertaan mennessä litteroimme eli kirjoitimme olemassa olevat ääniraidat sanasta sanaan paperille. Samalla teimme jälkiäänityksille käsikirjoitukset. Näin äänitykset oli helpompi tehdä, kun oli käsikirjoitus sanasta sanaan valmiina. Tällöin kohtaukset piti vain lukea suoraan paperilta ja äänittää. Selkeä litterointi ja käsikirjoitus jälkiäänityksistä helpotti myös tekstitystä.

Toinen käyntimme Helsingissä 7.11.2023 oli aikataulullisesti samalainen kuin ensimmäinenkin. Toinen päivä koostui jälkiäänityksistä sekä niiden liittämistä editointiohjelmassa oikeisiin videoklippeihin. Kävimme läpi viestinnän henkilöiden kanssa käsikirjoituksemme jälkiäänityksiin ja teimme hieman muutoksia. Pääsääntöisesti kuitenkin äänitys tehtiin sen mukaan, mitä olimme alun perin suunnitelleet. Suunnittelimme myös kumpi meistä äänittää minkäkin osion. Tämä sen vuoksi, että toinen meistä äänitti ensin kaikki omat osionsa ja tämän jälkeen toinen. Näin mikkiä ei tarvinnut vaihdella moneen eri kertaan vaan äänitykset saatiin tehtyä kerralla kummankin osalta. Jälkiäänitys tehtiin pienehkössä huoneessa, jossa oli hyvä äänieristys, jotta ääniraitoihin ei tulisi ylimääräisiä ääniä. Huoneeseen veimme kaksi tietokonetta, kameran ja mikin. Toisella tietokoneista oli editointiohjelma, siitä saimme päälle aina sen videoklipin, mihin teimme jälkiäänityksen. Pystyimme äänityksen aikana siis varmistamaan sen, ettei

ääniraidasta tule pidempää kuin videosta. Tarvittaessa otimme useamman ääniraidan samasta tekstistä ja näin ollen saimme siitä sopivan mittaisen. Toisella tietokoneista oli käsikirjoitus, jonka luimme sanasta sanaan. Kameralle äänitimme ääniraidan mikrofonia kautta.

Saimme äänitykset tehtyä kohtuullisen nopeassa ajassa. Näin meille jäi aikaa editoida ääniraidat videoon. Saimme videoklipit ja ääniraidat hyvin kohtaamaan. Päivän päätteeksi meillä oli video valmiina tekstejä lukuun ottamatta. Olimme siis saaneet kahden päivän aikana luotua itse viestinnän henkilöiden opastuksella videon, josta puuttuivat ainoastaan tekstit. Opimme siis todella paljon kahdessa päivässä, koska meistä kumpikaan ei ollut koskaan aiemmin tehnyt mitään vastaavaa. Ei siis kuvannut videota, tehnyt jälkiäänityksiä tai editoinut mitään.

Tekstitykset teimme Hämeenlinnan vankilalla 13.11.2023, koska tarvitsimme Rikosseuraamuslaitoksen tietoverkkoa, jossa videomme oli. Tämä myös hieman hidasti toimintaa, koska emme pystyneet tekemään kotonamme mitään videolle. Toinen meistä oli jo aloittanut tekstitystä edellisenä päivänä ja tuolloin 13.11.2023 teimme loppuihin kohtauksiin tekstitykset. Lisäksi olimme huomanneet, että videosta jäi uupumaan kohtausta, jossa kerrotaan vankilassa tarjolla olevasta kuntoutuksesta. Teimme siis yhden lisäyksen videoon valitsemalla videoklipin ja tekemällä siihen käsikirjoituksen, jonka äänitimme. Onnistuimme tässä hyvin ja saimme kohtauksen juuri siihen kohtaan videota, minne sen halusimme. Tekstittämisessä ja edellä mainitussa kohtauksen lisäämisessä saimme aikaa kulumaan useamman tunnin, mutta lopulta videomme oli valmis tekstityksineen. Näytimme tuotoksemme vankilamme päällikölle. Koimme sen tärkeänä, jotta hän tietää millaisen videon olimme tehneet ja tarvittaessa olisi voinut kertoa, jos olisi nähnyt tarvetta muuttaa jotakin kohtausta. Hän oli kuitenkin tuotokseemme tyytyväinen, joten meidän ei tarvinnut tehdä muutoksia vaan pääsimme asiassa eteenpäin.

Tekstittämisen jälkeen video siirtyi Rikosseuraamuslaitoksen viestinnälle. He tekivät omalla editointiohjelmallaan viimeisiä viilauksia videoon, kuten äänten säätelyä. Tämä oli tarpeellista, koska kuvauspäivänä tuuli kovasti ja videolle tarttuikin kovaa tuulen huminaa. Lopulta viestintä sai ääniä parannettua ja video valmistui.

6.2.4 Päätätamis- ja arviointivaihe

Infovideo julkaistiin Rikosseuraamuslaitoksen YouTube-kanavalla sekä linkkinä Hämeenlinnan vankilan internet-sivuilla 8.12.2023. Pitkällisen prosessin tuotos oli viimein valmis ja kaikkien nähtävillä. Kävimme itse näyttämässä sitä kahdelle vankiosastolle. Palaute oli pelkästään positiivista ja moni olisi halunnut nähdä infovideomme jo ennen omaa vankilaan saapumistaan.

Hämeenlinnan vankilan apulaisjohtajalta saatu palaute oli pääsääntöisesti hyvää. Häntä tosin hieman ihmetytti, miksi emme käyttäneet vankilaan tulijan roolissa tai edes kertojanääninä

vankia tai kokemusasiantuntijaa, vaikka tämä toive nousi kyselyissä selvästi esille. Emme kuitenkaan halunneet ketään leimata vangiksi loppuelämäkseen ja kokemusasiantuntijan käyttäminen kaatui lähinnä aikataulujen sopimiseen ja budjettiin.

Loppuraporttia kirjoitimme koko opinnäytetyön työstämisen ajan. Kirjasimme opinnäytetyöhömmöä liittyviä jatkoideoita ja kehitysehdotuksia useampia. Ne löytyvät työmme pohdintaosiosta. Olimme kuvitelleet, että opinnäytetyömme olisi valmistunut jo toukokuussa 2023, mutta projekti venyi reilusti. Arvioiva seminaari meillä oli vasta 3. tammikuuta 2024.

6.3 Luotettavuus ja eettisyys

Tutkimuksen luotettavuuteen kiinnitettiin huomiota koko prosessin ajan. Luotettavuutta lisäsi erilaiset tutkimusmenetelmät, aineistotyytit, näkökulmat ja teoriat. Näin pyrittiin näyttämään, että tutkimustulos oli luotettava eikä sattumanvarainen. (Jyväskylän yliopisto 2021.) Rehellisyys liittyy kaikenlaiseen tutkimuksen tekemiseen Suomessa. Suomessa tiedeyhteisö on sopinut säännöistä, joiden perustana on Tutkimustieteellisen neuvottelukunnan tiedeyhteisön kanssa yhteistyössä laadittu ohje. Ohjeella on tarkoitus ennaltaehkäistä epärehellisyyttä ja edistää hyviä tieteellisiä käytäntöjä. (Mustajoki, H. & Kohonen, I. 2021.)

Kyselyssämme oli sekä määrällistä että laadullista tutkimusta. Määrällisen tutkimuksen luotettavuutta tarkasteltiin mittaustulosten luotettavuudella, analyysin johdonmukaisuudella sekä sillä, että aineiston analyysimittarit olivat päteviä eli ne mittasivat sitä mitä on tarkoituskin mitata. Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta sen sijaan mitattiin siten, että tarkasteltiin että tulokset eivät olleet sattumanvaraisia ja että tutkimiseen oli käytetty juuri sellaisia menetelmiä, joita oli pitänytkin käyttää. Olennaista oli siis uskottavuuden ja luotettavuuden arviointi. (Jyväskylän yliopisto 2021.)

Tutkittavan ihmisarvoa, itsemääräämisoikeutta, yksityisyyttä ja muita oikeuksia tuli kunnioittaa eettisten periaatteiden mukaan. Piti muistaa, että kaikilta tutkittavilta saatu tieto oli arvokasta, vaikka tutkittavien mielipiteet olisivatkin olleet ristiriidassa meidän tutkijoiden mielipiteiden kanssa. Tutkimusta suunniteltaessa tuli pohtia tutkimuksen hyödyllisyyttä, jotta saimme luotua uutta ja merkityksellistä tietoa. (Tietoarkisto 2022b.)

Luotettavuuden kannalta kyselyssä oli pohdittava, kuinka totuudenmukaisesti naisvangit siihen vastaisivat. Toisaalta selkeä saatekirje ja se, että he tiesivät vastausten olevan täysin anonyymejä, osaltaan lisäsivät luotettavuutta vastauksiin. Avointen kysymysten tulkinta tuli tehdä tarkasti, jotta asiasisältö ja näin ollen luotettavuus säilyi. Raportissa voitiin käyttää suoria lainauksia vastauksista tukemaan johtopäätöksiämme, tosin niin, ettei vastaajaa pystynyt yksilöimään mitenkään sitaatin perusteella. Itse videossa tuli kiinnittää huomiota siihen, että siinä annettava tieto on riittävän selkeää ja ennen kaikkea täysin ajan- ja

totuudenmukaista. Kirjallinen raportti tuli pohjautua luotettavaan teoreettiseen tietoon ja esimerkiksi lakiin nojaavat toimintatavat tulee tuoda selkeästi ilmi.

Eettisestä näkökulmasta tärkeätä opinnäytetyössämme oli se, että saimme luotua sellaisen kyselylomakkeen, jonka taustatiedoista tai vastauksista ei pystynyt ketään tunnistamaan. Myös avointen kysymysten vastausten purkamisessa oli kiinnitettävä tarkasti huomiota edellä mainittuun asiaan. Kyselylomakkeen saatekirjeessä tuli selkeästi tuoda esille nimenomaan se, että vastausten perusteella ketään ei voinut tunnistaa vaan vastaaminen oli anonyymiä. Lisäksi saatekirjeessä piti selkeästi kertoa, kuinka vastauksia säilytetään ja miten ne tuhoetaan opinnäytetyön valmistumisen jälkeen. Eettisestä näkökulmasta oli myös tärkeää tiedostaa, että se käy läpi plagiaatintunnistusjärjestelmän ja toisaalta se, että meillä oli oikeus laadukkaaseen opinnäytetyöhön. Myös opinnäytetyön julkisuus tuli huomioida ja tiedostaa. (Arene ry 2020, 14.)

Rikosseuraamusalalla ohjeistukset, määräykset ja asetukset muuttuvat melko usein. Myös hallussapitosäännöksiin ja vankilan tarjoamaan opiskelu- ja kuntoutustarjontaan tulee ajoittain muutoksia. Videon emme julkaisun jälkeen pysty muutoksia tekemään, mutta selvät muutokset esimerkiksi hallussapitosäännösten muuttumiseen tulisi sivuille päivittää. Ainoa keino tähän on varmastikin muutosten tiedottaminen internetsivulla, jolla video on nähtävissä. Infovideon lopussa ohjataan internet-sivuille, joista löytyy ajantasaista tietoa.

7 Kyselyn tulokset

Tässä luvussa käymme läpi kyselyiden tuloksia ja niiden vaikutuksia videon sisältöön. Tulokset avaamme aihealueittain ja nostamme esiin vankien tärkeimmiksi kokemia asioita videon sisältöä ajatellen. Aihealueet ovat vankilaan saapuminen, vastaanottotilanne, hallussapito, toiminnot ja asuminen sekä videon teko.

Kyselyymme vastasi 26 vankia, joista valtaosa (19) oli vankeus- tai elinkautisvankeja. Tutkintavankeja oli kuusi ja yksi vastaajista oli sekä tutkinta- että vankeusvanki. Sakkovankeja kyselyyn vastaajissa ei ollut.

Vastaajista vankilassa ensimmäistä kertaa oli 15 eli yli puolet. Seuraavaksi suurin ryhmä olivat 2-4 kertaa vankilassa olevat, joita oli vastaajista yhdeksän kappaletta. Ryhmiin 5-8 kertaa vankilassa, sekä yhdeksättä kertaa tai sitä enemmän, molempiin löytyi yksi vastaaja.

Vastaajien ikäjakauma oli suhteellisen tasainen. Eniten oli 36-44-vuotiaita vastaajia. Heitä löytyi seitsemän kappaletta. Sekä 22-28-vuotiaita että yli 45-vuotiaita oli molempia kuusi kappaletta. Alle 26-vuotiaiden määrä oli vähäisin. Heitä oli vain neljä kappaletta ja tästä

määrästä 21-vuotiaiden tai sitä nuorempien vastaajien määrä oli ainoastaan yksi kappale. Kuitenkin kaikista ikäryhmistä löytyi vastaajia.

7.1 Vankilaan saapuminen

Ensimmäinen kysymyksemme käsitteli sitä, olisivatko kyselyyn vastanneet vangit kaivanneet ennen vankilaan joutumistaan tietoa asioista, joita olisi ollut hyvä hoitaa siviilissä kuntoon ennen vankilaan saapumista. Noin puolet (14) vastaajista olisi toivonut, että tietoa olisi ollut saatavilla. Avoimissa vastauksissa esille nousi asioita, jotka liittyivät lapsiin, rahaan, työpaikkaan ja asuntoon. Useampi olisi toivonut ennakolta tietoa siitä, kuinka lapsia voitaisiin tukea äidin joutuessa vankilaan. Työpaikkaan liittyvinä asioina esille tuotiin tietoa siitä, miten työpaikkaa ei mahdollisesti menettäisi ja toisaalta se, kuinka työpaikalle ilmoitetaan vankilaan joutumisesta. Lisäksi eräs vastaaja olisi kaivannut tietoa siitä onko työnantajalla oikeus irtisanoa työntekijä vapaa-ajalla tapahtuneiden tilanteiden vuoksi. Asuntoasioissa puhuttivat asunon irtisanominen, sekä mahdollisuus saada asunto pidettyä vankilassa olo ajan. Raha-asiat tulivat myös esiin useammassa vastauksessa. Niistä olisi kaivattu tietoa ylipäättään toimeentulosta, erilaisista tuista sekä asioista laskuihin liittyen. Kuitenkin kysyttäessä oliko henkilö hakenut tietoa jostakin ennen vankilaan joutumistaan vain kuusi henkilöä kertoi niin tehneensä. He olivat hakeneet tietoa netistä, soittamalla vankilaan, kyselemällä tutuilta sekä katsomalla Linna-sarjaa Yle Areenasta.

Epätietoisuutta vankilaan saapumisessa aiheutti hyvin moni erilainen asia. Seitsemän vastaajaa kiteytti asian niin, että kaikki asiat aiheuttivat epätietoisuutta. Moni mainitsi myös henkilökunnan ja ennen kaikkea sen, ettei asioista tiedotettu ja henkilökunta vaihtui usein eikä kysymyksiin osattu vastata. Lisäksi vankilan järjestyssääntö ja osastojen päiväohjelmat aiheuttivat epätietoisuutta. Myös raha-asiat ja yhteydenpito vankilan ulkopuolelle tulivat ilmi vastauksissa. Vastaajien mukaan epätietoisuutta voisi vähentää kunnan perehdyttämällä ja ajantasaisella tulo-oppaalla. Nämä vaihtoehdot nähtiin parhaina tapoina epätietoisuuden vähentämiseksi 35 % vastauksista. Lisäksi hyvinä tapoina nähtiin video, etukäteisinfo sekä oikeanlainen julkisuus vankilasta.

Kysyttäessä olisivatko vastaajat kokeneet, että infovideo katsominen ennen vankilaan joutumista olisi lisännyt turvallisuuden tunnetta, vastaajista 23 vastasi tähän myöntävästi. Ainoastaan yksi vastaaja koki, ettei siitä olisi ollut hyötyä ja kaksi vastaajaa jätti vastaamatta kysymykseen. Videolla nähtiin tärkeimpänä tuoda julki hallussapitoon liittyvät asiat eli mitä saa haltuun omista tavaroistaan ja koska. Tämän tiedon näki tärkeänä lähes puolet vastaajista. Toinen hyvin tärkeänä nähty asia oli tulotilanne sisältäen riisuttamisen. Tätä tietoa piti tärkeänä yhdeksän vastaajaa. Lisäksi esille tuotiin yhteydenpitoon ja tapaamisiin liittyvä tieto, osastosijoittelu sekä se että olisi hyvä tietää ottaa mukaan käteistä rahaa sekä paperilapulla tärkeät puhelinnumerot.

7.2 Vastaanottotilanne

Itse vastaanottotilanne koettiin enemmän negatiivisena kuin positiivisena. Tilanne oli monen mielestä (11) ahdistava, nöyryyttävä, alentava, jännittävä tai aiheutti häpeää. Lisäksi kolme vastaajaa koki tilanteen töykeäksi tai käskeväksi. Osa vastaajista (4) koki tilanteen myös positiiviseksi eli tilanne oli heidän mukaansa asiallinen, kohtelias ja ”ihan ok”. Kiireen tuntu sekä se, että tulee paljon asiaa kerralla, nousivat myös vastauksissa esiin. Lisäksi inhimillistä kohtaamista toivottiin vastauksissa.

”Vastaanottajat jos ottaisi vastaan ihmisen eikä vankia”

”Kertomalla miten asiat etenevät”

Vastaajista 13 koki ettei vastaanottotilannetta sanoitettu riittävästi. Osa koki, ettei hänelle kerrottu tilanteesta yhtään mitään. Lisäksi aikataulut eivät pitäneet paikkaansa ja asiaa tuli niin paljon, ettei sitä kerennyt sisäistämään. Toisaalta 12 vastaajaa koki, että sanoittaminen oli riittävää. Valtaosa vastaajista koki kuitenkin, että heidät kohdattiin vastaanottotilanteessa yksilönä ja he saivat kysymyksiinsä vastaukset. Kuusi vastaajaa koki, ettei näin käynyt. He, jotka kokivat, etteivät saaneet vastauksia tai ettei heitä kohdeltu yksilöinä toivat vastauksiinsa esille, että tilanne oli epäselvä ja ensikertalaisuus olisi hyvä ottaa huomioon.

Riisutustilanteesta kysyttäessä vastauksissa oli hieman enemmän negatiivisia kokemuksia. Tilanne koettiin epämiellyttäväksi, hävettäväksi, nöyryyttäväksi, ahdistavaksi, alentavaksi sekä hirveäksi. Positiiviseksi tilanteen kokeneet kuvasivat tilannetta asialliseksi, luontevaksi sekä rauhalliseksi. Lisäksi tilanne ei häirinnyt ja se oli ”ihan ok”. Kolme henkilöä oli sitä mieltä, että riisuttaminen tapahtui nopeasti ja yksi vastaaja oli odottanut tarkempaa tutkimusta. Tilanteen sanoittamisen koki riittäväksi 19 vastaajaa. Kuusi vastaajaa oli sitä mieltä, että tilannetta ei sanoitettu riittävästi tai ollenkaan. He olisivat kaivanneet, että olisi kerrottu miksi näin tehdään ja mitä tilanteessa tapahtuu. Lisäksi olisi toivottu rauhallisempaa tilannetta.

Vastaanottotilanteen turvallisuuden tunnetta voisi vastaajien mukaan parantaa kohtelemalla vastaanotettavaa vankia inhimillisesti ja ystävällisesti samalla kertoen mitä tapahtuu ja miksi. Olemalla siis ihminen ihmiselle. Lisäksi turvallisuuden tunnetta lisäävänä koettiin myös se, että tilanne olisi rauhallisempi ja se, että vain muutama ihminen vastaanottaisi uusia vankkeja. Videolta toivottiin nähtävän vastaanottotilanteeseen liittyen tietoa siitä mitä tapahtuu ja miksi. Yhtenä eriteltynä kohtana vastaanottotilanteesta koettiin se, että olisi hyvä saada tietoa riisuttamisesta ja siitä miksi se tehdään. Vastauksissa tuotiin esiin, että koko vastaanottotilanne olisi hyvä mallintaa ja se, että tilanteessa saattaa joutua odottamaan ja tähän kannattaa suhtautua maltilla.

7.3 Hallussapito

Aikaisemmissa kysymyksissä on noussut esiin se, että hallussapitoasioista olisi hyvä saada tietoa. Kysyttäessä kuinka moni tiesi jotain hallussapitoasioista ennakkoon, lähes puolet (12) vastasi ettei tiennyt niistä yhtään mitään. Tietoa olisi kaivattu omien vaatteiden hallussapitoon liittyen ja siihen, ettei vankilassa saanut omaa puhelinta haltuun. Kaksi vastaajista vastasi tienneensä kaiken hallussapitoon liittyen. Vastaajista 50 % oli sitä mieltä, ettei hallussapitoasioissa ole otettu riittävästi naisia huomioon. He toivoisivat haltuun omia hygienia- ja meikkituotteita sekä epilaattoreita. Lisäksi haltuun toivottaisiin määrällisesti enemmän omia vaatteita.

Videolta toivottaisiin tietoa hallussapitoon liittyen siitä, mitä saa haltuun ja mitä ei sekä selkeitä määriä paljonko saa haltuunsa mitään. Videolla olisi myös hyvä kertoa, ettei haltuunsa vankilaan saa omia hygienia tuotteita vaan ne pitää ostaa kanttiinista. Tiedon toivottiin olevan rehellistä ja perusteltua. Myös se, että kannattaa ottaa käteistä rahaa mukaan olisi hyvä kertoa videolla.

7.4 Asuminen ja toiminnot

Vastaajista ainoastaan kuudelle oli tehty tai aloitettu tekemään rangaistusajan suunnitelmaa siviilissä, eli ennen tuomion suorittamisen aloittamista. Näistä kuudesta vastaajasta neljän kohdalla vankilan tarjoamia toimintoja oli hyödynnetty rangaistusajan suunnitelman toteutumiseen. Kahden vastaajan kohdalla näin ei oltu toimittu. Siihen vaikutti muun muassa tuomion lyhyt kesto.

Lähes puolet vastaajista koki tärkeäksi, että videolla kerrotaan vankilan eri osastojen profiileista ja perusteluista, joilla osastoille sijoitetaan. Kolmasosa vastaajista toivoi, että videolla kerrotaan myös eri osastojen päiväjärjestyksistä. Vastaajista kolme halusi videolle laitettavan kaiken mahdollisen, kolmelle riitti perusasiat ja kaksi toivoi, että videolla näytetään osastot kokonaisuudessaan.

Vastaajista kolme oli sitä mieltä, että videolla olisi hyvä kertoa vankilan toiminnoista kaikki mahdollinen ja kolme antoi äänensä aktiviteeteista mainitsemiselle. Työtoiminnasta olisi hyvä kertoa seitsemän mielestä ja ohjatusta liikunnasta kuuden mielestä. Opiskelun ja kurssit mainitsi kolme vastaajaa ja toimintoihin hakeutumisesta tietoa toivoi viisi vastaajaa. Toimintoihin hakeutuminen oli kuitenkin useammassa kyselykaavakkeessa mainittu jo ennen siihen osoitettua kysymystä. Kanttiinista tiedottamisen mainitsi yllättäen vain kolme vastaajaa ja tapaukset läheisten kanssa vain kaksi vastaajaa.

Noin puolet vastaajista jättivät vastaamatta kysymykseen, miten he kokevat sukupuolen huomioonottamisen vankilan toiminnoissa. Kolmen vastaajan mielestä sukupuoli huomioidaan

hyvin, yhden mielestä tämä näkyy vain kuukautissuojin kaikkialla. Yhden mielestä kanttiini valikoima ottaa hyvin naiset huomioon, kun taas kahden mielestä naisten tuotteita on tarjolla aivan liian vähän. Työtoiminnan naisille sopivaksi koki kaksi vastaajaa ja yhden mielestä työtoiminta on liian naisille suunnattua. Hänen mielestään tarjolla pitäisi olla esimerkiksi puutöitä. Liikunnassa sukupuolen huomioonottamisen mainitsi kaksi vastaajaa.

”...kyllä naisetkin pitää puutöistä, jopa autoista. Liian naispainotteista toimintaa, miten trans sukupuoli?”

Vankilassa ollessa vanhemmuuteen tukea oli saanut ainoastaan kuusi vastaajaa. Tukea oli saatu psykologilta, pastorilta ja kahdesta erilaisesta vanhemmuus-ryhmästä. Tapaamiset lasten kanssa mainitsi kolme. Vastaajista lähes puolet jätti vastaamatta tähän kohtaan. Heistä muutama oli maininnut, että heillä ei ollut lapsia tai tarvetta tukeen. Ilman tukea oli jäänyt kahdeksan vastaajaa.

Vastaajista seitsemän oli sitä mieltä, että naiseutta ei tarvitse vankilassa tämänhetkistä enempää huomioida, kahdeksalla vastaajista ei ollut mielipidettä asiaan ollenkaan. Vastaajista 11 toivoi naiseutta huomioitavan enemmän. Kanttiinivalikoimaa toivottiin paremmaksi ja opintoihin toivottiin tarjolle hius- ja kauneudenhoitoalan opintoja. Kannatusta sai myös kauneudenhoitoillat ja henkilökunnalta toivottiin enemmän ymmärrystä hormonien heittelyn suhteen. Yksilöllisyyden huomioimisen mainitsi vastaajista kolme.

Vastaajista puolet ei ollut kohdannut vankilassa tilanteita, jotka olisivat tuntuneet ahdistavilta tai pelottavilta ja kolme ei vastannut kysymykseen ollenkaan. Vastaajista 10 oli tällaisia tilanteita kohdannut. Vankilaan saapuminen oli aiheuttanut ahdistusta ja pelkoa kahdelle. Eniten ahdistusta ja pelkoa vastausten mukaan aiheuttivat kuitenkin kohtaamiset toisten vankien kanssa. Muina ahdistusta herättävinä aiheina vastaajat kertoivat nopeat siirrot osastolta toiselle, siirron huonolle osastolle, kahden hengen selliin joutumisen, eristyssellin ja virtsanäytteen oton. Vastaajista yksi ahdistui myös miesvartijoista.

Vastaajista 17 mielestä videolla olisi hyvä mainita vankilan erityistyöntekijöistä. Oleellista olisi kertoa, keitä työntekijöitä vankilasta löytyy ja millaisissa asioissa heihin ollaan yhteydessä. Erityisesti sosiaalityöntekijä koettiin tärkeiksi tuoda esille. Vastaajista kuusi oli sitä mieltä, että erityistyöntekijöistä ei tarvitse videolla mainita ja kolme jätti vastaamatta kysymykseen.

7.5 Ehdotuksia videon tekotapoihin

Vastaajista lähes puolet oli sitä mieltä, että video tulisi kuvata vankilaan saapujan silmin. Lähes yhtä moni oli sitä mieltä, että video tulisi kuvata ulkopuolisen silmin, eli videolla näkyisi sekä vankilaan saapuja että työntekijä. Yksi ei vastannut kysymykseen ollenkaan ja neljän

mielestä kumpi tahansa tyyli kelpaisi. Jos video kuvattaisiin ulkopuolisen silmin, haluaa vastaajista kaksi kolmasosaa, että vankilaan saapujaa näyttellee tällä hetkellä tuomiotaan suorittava vanki. Vaihtoehtoisesti myös kokemusasiantuntija nähtiin hyvänä vaihtoehtona. Sen kannalla oli kolmasosa vastaajista. Vangin valintaa rooliin perusteltiin sillä, että hän tietää tilanteen aidosti.

Videolla kertojan ääneksi vastaajat haluavat ehdottomasti naisäänen. He, jotka valintaa olivat perustelleet, perustelivat sen sillä, että naisvankilasta kertovalla videolla olisi hyvä olla naisääni. Ainoastaan kolme vastaajista olisi halunnut kuulla videolla kertojana miesäänen. Aivan kuten näyttelijän kohdalla myös kertojan rooliin selvä enemmistö halusi kokemusasiantuntijan tai tuomiotaan suorittavan vangin. Tätäkin perusteltiin sillä, että se antaisi luontevan kuvan.

Pohdimme sopivaa pituutta videolle ja kysyimmekin, kuinka pitkän videon vastaajat olisivat valmiita katsomaan. Vastaajista seitsemän mielestä 5-15 minuuttia kestävä video olisi hyvä. Yhdeksän olisi halunnut katsoa videon, jonka kesto olisi ollut 30 minuutista tuntiin. Vastaajista kaksi suosi lyhyttä ja ytimekästä videota, kun taas kahden mielestä videon tulisi olla niin pitkä kuin tarve vaatii. Vastaajista yksi ehdotti montaa 15 minuutin jaksoa aihealueittain. Kysely paljasti, että lähes jokainen vastaajista toivoi videon käännettävän englanniksi. Ruotsi sai kahdeksan ääntä, venäjä 7 ääntä ja espanja 6 ääntä. Lisäksi aasian kielet ja romania saivat yhden äänen.

Lähes kaikki vastaajat olivat sitä mieltä, että infovideon katsomisesta ennen tuomiolle tulemista, olisi ollut heille apua. Ainoastaan yksi vastaaja oli sitä mieltä, että infovideo vankilasta ei voisi helpottaa hänen henkistä valmistautumistaan ennen tuomille lähtemistä. Videon tarpeellisuutta perusteltiin muun muassa seuraavasti:

”Ei olisi ehkä pelottanut ja hermostuttanut, kun tietää mitä on vastassa.”

”Todellakin olisi auttanut. Ei tarvi edes perusteluja.”

8 Opinnäytetyön arviointi ja johtopäätökset

Tässä luvussa haemme vastaukset arviointikysymyksiimme ja teemme johtopäätökset. Johtopäätöksiä peilaamme teoreettiseen tukeen. Teoreettisina viitekehyksinäimme toimivat traumaninformoitu työote ja nais erityisyys.

Opinnäytetyön arviointikysymyksiämme esitimme:

1. Millaista tietoa vangit videolta erityisesti odottavat?

2. Millä tavalla video tulisi kuvata?
3. Kenet vangit haluaisivat kertojan ääneksi videolla??
4. Minkä mittainen videon tulisi olla?
5. Onnistuimmeko luomaan riittävän informatiivisen ja kiinnostavan videon?
6. Saimmeko videolle riittävästi informaatiota Hämeenlinnan vankilasta ja sinne saapumisesta?

Henkilökohtaisina arviointikysymyksiämme esitimme:

1. Miten onnistuneesti suunnittelimme ja toteutimme toiminnallisen opinnäytetyöprosessin?
2. Osasimmeko hyödyntää kyselyitä videon sisällön tuottamisessa?
3. Osasimmeko luoda tarpeeksi kattavan ja selkeän kyselyn?
4. Opimmeko videontekoprosessin?
5. Osasimmeko hyödyntää omaa jo olemassa olevaa osaamistamme?

Laurean (2023) opinnäytetyöohjeistuksen mukaan kehittämistyön yksi tärkein osa on arviointi. Arvioinnin tulisi sisältää opinnäytetyössä onnistumisen, opinnäytetyön hyödyllisyyden ja oman oppimisen arviointia. Lisäksi esiin tulisi nostaa mahdollisia toteutuksen ongelmia ja ratkaisukeinoja.

8.1 Prosessi

Hämeenlinnan vankila on Suomen ainoa pelkästään naisille tarkoitettu suljettu vankila. Naisvankien osuus kaikista Suomen vangeista on ollut vuonna 2021 vain kahdeksan prosenttia (Rikosseuraamuslaitos 2023c). Tutkimuksissa on huomattu, niin Suomessa kuin kansainvälisestikin, että nais- ja miesvankien traumataustat eroavat toisistaan. Naisilla tyypillisin trauma on hyväksikäyttö tai seksuaalinen kaltoinkohtelu, miesten yleisin trauma on väkivallan todistaminen. Tämä tekee sen, että nais- ja miesvankien tarpeet ovat erilaiset. (Tammi-Moilanen 2020,9; Miller & Najavits 2012.) Naisille tärkeänä nähdään turvallisuus, voimaannuttaminen ja tunteiden säätely (Miller & Najavits 2012).

Hämeenlinnan vankilan entinen apulaisjohtaja koki tarpeelliseksi tehdä videon Hämeenlinnan vankilaan saapuvalla naisvangille. Videon tavoitteena oli helpottaa naisvankin vankilaan saapumista. Videolta saatavan informaation avulla oli tarkoitus pyrkiä vähentämään vankilaan saapumiseen liittyvää epätietoisuutta ja vankilaan saapumiseen mahdollisesti liittyvää lisätraumatisoitumista. Video voidaan nähdä myös osana nais erityistä työskentelyä. Nais erityinen työ on muun muassa kokonaisvaltaista sukupuolen huomioivaa työtettä (Karttunen 2019, 58).

Vangeille suoritettun kyselyn kautta saimme selkeän kuvan siitä, mitä vangit videolta toivoivat. Kuten itsekin ajattelimme, eniten videolta toivottiin selkeyttä vastaanottotilanteeseen,

riisuttamiseen ja hallussapitoon liittyviin asioihin. Vangit kokivat riisuttamisen usein ahdistavaksi ja epämiellyttäväksi. Erityisen epämiellyttävää riisuttamisesta teki se, että toimintaa ei perusteltu tai sanoitettu riittävästi tai ollenkaan. Naisten traumat huomioon ottaen, tämä on täysin ymmärrettävää. Olikin selvää, että riisuttaminen tullaan infovideolla kertomaan selkeästi perustellen. Tämä tukee nais erityisyyttä (Salovaara 2019).

Kyselyissä tuli selväksi, että naisvangit kokivat tärkeäksi tiedon siitä, mitä omia tavaroita he vankilassa haltuunsa saavat. Tietoa kaivattiin lisäksi siitä, mitä haltuun ei anneta ja miksi näin on. Hallussapitoon liittyvät asiat nostimme videolla esiin niin kuin ne tällä hetkellä Hämeenlinnan vankilassa ovat. Videolla luettelimme yleisimpiä sellaisia asioita, joita haltuun ei anneta. Lisäksi kerroimme perustelut näille. Hallussapito on kokonaisuus, joka muuttuu vankiloissa tarvittaessa ja joka on jokaisessa vankilassa hieman erilainen. Asioiden muuttumista jouduimme videota tehdessämme useampaan otteeseen miettimään. On tärkeää, että ajantasainen tieto saavuttaa tietoa tarvitsevan. Lopulta tämä ratkaistiin lisäämällä videon loppuun ohjeistus ajantasaisen tiedon saamisesta.

Kyselykaavakkeen laatiminen oli meille kummallekin uutta ja osoittautui yllättävän haasteelliseksi. Tietoarkisto (2022a) on linjannut, että kyselyn pituuteen ja lomakkeen ulkoasuun tulee kiinnittää huomiota. Lisäksi kysymysten tulee olla riittävän helppotajuisia. Videomme aihealue oli hyvin laaja, joten kysymykset tuli miettiä tarkkaan, jotta kyselystä ei tullut liian pitkä. Pitkä siitä kuitenkin tuli. Ilmeisesti onnistuimme luomaan kyselystä kuitenkin riittävän toimivan, koska vastauksia saimme 26 kappaletta. Kyselyitä jaoimme 80 kappaletta, joten vastausprosentti oli 32,5 %. Jälkeenpäin voimme tuki todeta, että esimerkiksi kyselyn alussa olleet taustatietoja koskevat kohdat olivat tarpeettomia videon sisällön luonnissa. Jos tarkoituksena olisi ollut selvittää eri-ikäisten tai eri vankilajien kokemuksia, taustatiedot olisivat olleet tarpeellisia. Taustatiedot saimme kuitenkin luotua siten, että vastauksia ei voinut kehenkään yksilöidä. Vahinkoa tästä ei siis päässyt syntymään. Yllätyksenä tuli, että moni vastaaja jätti vastaamatta nais erityisyyttä koskeviin kysymyksiin.

Meistä kumpikaan ei ollut aiemmin tehnyt toiminnallista opinnäytetyötä, joten koko prosessi oli meille pelkkää oppimista. Toiminnallisesta opinnäytetyöstä sovitaan aina kaikkien osapuolien kesken. Sopimuksessa otetaan huomioon muun muassa aihe, tuotoksen luonne sekä se, kuinka paljon työaikaa aineiston keräämiseen on mahdollista käyttää. (Kostamo ym. 2022, 1,4). Aihe ja tuotoksen luonne, eli video, olivat selviä jo heti prosessin alussa, koska tilaus työlle tuli vankilan apulaisjohtajalta. Aluksi videon piti sisältää vain vastaanottotilanne, mutta projektin edetessä katsottiin tarpeelliseksi tehdä kokonaisvaltainen infovideo Hämeenlinnan vankilasta. Vangeille suunnattujen kyselykaavakkeiden jakamisen saimme suorittaa työntekijällä. Kyselykaavakkeet toimitimme erikseen jokaiselle osastolle ja samalla pidimme vangeille pienen infotilaisuuden kyselyiden tarkoituksesta ja palautusohjeista. Kaiken muun

projektiin liittyvän työn teimme joko vapaapäivinämme tai palkallisilla opintovapailla. Opintovapaatankin oli tosin vaikea saada työvoimapulan takia.

Toiminnallinen opinnäytetyömme eteni selkeästi ja luonnostaan kehittämistyön lineaarisen mallin mukaisesti tavoitteen määrittelystä, suunnitteluun, toteutukseen sekä lopulta prosessin päättämiseen ja arviointiin. Videon kohdalla lineaarisen mallin käyttäminen on perusteltua, koska esimerkiksi meidän tapauksessamme video piti saada valmiiksi kerralla. Budjetti ja aikataulu vaikuttivat siihen, että emme voineet tehdä ensiksi yhtä videota, pyytää siihen arvioita ja kuvata arviointeihin liittyen uutta videota. Tavoitteen määrittely ja videon suunnittelu piti tehdä suurella huolellisuudella, jotta tuotoksesta, eli videosta saatiin ensiyrittämällä mahdollisimman hyvä.

8.2 Valmis tuotos

Videon tekeminen kokonaisuudessaan oli meille kummallekin uutta. Videoita on toki tullut kuvattua, mutta editoiminen, jälkiäänitys, ja videon tekstittäminen olivat täysin uusia asioita. Videon editoimista ja tekstitystä vaikeutti se, että tarvittava ohjelma ja materiaalit olivat käytettävissä vain Rikosseuraamuslaitoksen sisäisessä internetissä. Emme siis voineet työstää videota muualla kuin Rikosseuraamusalan laitoksissa.

Editointiohjelma, jonka Rikosseuraamuslaitokselta saimme käyttöömmekä, oli melko alkeellinen. Meille haettiin kuukauden ajaksi lupia käyttää parempaa ohjelmaa, mutta lupaa tähän emme saaneet. Saimme onneksi apua Rikosseuraamuslaitoksen viestinnältä. Ilman heitä valmista videota ei varmasti olisi. Päänvaivaa käytössämme ollut editointiohjelma tosin aiheutti heillekin. Lopullinen tuotos jouduttiin joka tapauksessa hiomaan kuntoon maksullisella editointiohjelmalla, koska ilmaisversio ei kaikkeen taipunut.

Käsikirjoittaessamme videota otimme huomioon vankien kyselyssä esille tuomat toiveet videon sisällöstä. Saimme mielestämme hyvin sisällytettyä videoon vangeille tärkeitä asioita, kuten vastaanottotilanteen, riisuttamisen ja hallussapitoon liittyvät asiat. Käsikirjoituksen tekeminen oli mielestämme koko prosessin helpoin osuus. Tähän vaikuttaa varmasti osaltaan se, että meillä molemmilla on kokemusta vastaanottotyöskentelystä sekä siitä millaista selkeyttä ja perusteluita vangit hallussapitoasioihin toivoisivat. Nämä olivat asioita, jotka kyselyistä eniten esille nousivat.

Itse olimme ajatelleet, että video olisi parasta kuvata tulijan silmin. Tähän saimme vahvistusta kyselyiden kautta. Tällä tavalla emme leimanneet ketään ikuisesti vangin rooliin ja koko vankilaan tuloprosessi näkyy videon katsojalle siten, millaisena se vankilaan tulijalle näkyisi. Videon kertojaksi vangit halusivat ehdottomasti naisäänen. Videon pituudesta kysyttäessä hajonta oli suurta ja päädyimmekin tekemään sen mittaisen videon, jossa asiat tulevat selkeästi

esiin. Optimipituudeksi etukäteen pohdimme maksimissaan 15 minuuttia ja aika hyvin siihen päädyimmekin. Videosta tuli noin 10 minuutin mittainen ja se sisältää kaiken tarpeellisen.

Videontekoprosessi kokonaisuudessaan tuli tutuksi. Kuvaaminen sujui yhden päivän aikana ja saimme kaiken tarpeellisen kuvattua. Osa ääniraidoistakin tehtiin kuvauksen kanssa samaan aikaan, mikä helpotti editointiosuutta. Osasimme lopulta jopa itse jälkiäänittää ja lisätä editointiohjelmaan videopätkän ja sille erillisen ääniraidan. Tekstityksen kohdalla meille näytettiin mistä tekstitys editointiohjelmassa löytyy, mutta itse tekstittämisen opettelimme ja toteutimme itse.

Kaiken kaikkiaan videon tekeminen oli opettavaista ja mielenkiintoista, vaikka välillä editointiohjelman takkuilun kanssa meinasi niin sanotusti palaa hihat. Opinnäytetyön tavoitteet ja henkilökohtaiset tavoitteet saatiin täytettyä. Saimme luotua laajemman infovideon, kuin mitä meiltä alun perin tilattiin. Vangeilta ja vankilan henkilökunnalta saamamme palautteen perusteella onnistuimme tavoitteissamme, ja video oli riittävän informatiivinen ja vastasi tarpeisiin. Koimme myös itse, että videosta tuli sopivan pituinen, tarpeeksi informatiivinen ja kyselyitä vastaava. Se on uudenlainen tapa kertoa vankilasta. Videolla kerrotaan perustoiminnot ja perustellaan toimintatapoja. Tämä on osa traumatietoista työtettä. Videolla on huomioitu myös erityisesti naisiin liittyviä asioita kuten terveystieteet ja tamponit.

9 Pohdinta

Tekemämme työ yllätti laajuudellaan, mutta lopulta saimme luotua oikein hyvän tuotoksen eli infovideon. Monenlaiset asiat yllättivät projektin aikana, kuten projektin laajuus, aikataulut ja se kuinka aikaa vievää itse videon editointi ja jälkikäsittelytyöt olivat. Videota tehdessä joutui pohtimaan, miten tiedot saa tulevaisuudessa pidettyä ajan tasalla, kun jo nyt on selvää, että asiat muuttuvat ajan myötä. Toisaalta tällainen pohdinta antoi hyvin eväitä siihen, minkälaisia kehittämissuunnitelmia näimme hyvänä jatkumona työllemme.

Se, että emme olleet aiemmin tehneet kyseisen laajuista opinnäytetyötä tai videoprojektia, antoi meille mahdollisuuden kehittää ammattitaitoamme. Lisäksi eteemme tulleet haasteet aikatauluissa sekä käytettävässä editointiohjelmassa mahdollisti meille kasvun ammatillisessa ja henkisessä mielessä. Projektin aikana piti oppia sietämään epävarmoja hetkiä ja aikatauluja. Lopulta kuitenkin lopputulos palkitsi kaiken vaivan.

9.1 Opinnäytetyöprosessin ja ammatillisen toiminnan reflektointi

Opinnäytetyö tässä laajuudessaan oli molemmille uusi. Toisekseen toiminnallinen opinnäytetyö osoittautui huomattavasti paljon haastavammaksi ja laajemmaksi toteutukseltaan kuin aluksi osasimme ajatella. Myös prosessin venyminen näin pitkäksi mitä se on venynyt, on

tullut hieman yllätyksenä. Alun perin olimme suunnitelleet saavamme opinnäytetyömme valmiiksi kesään 2023 mennessä, mutta todellisuudessa siihen mennessä olimme juuri ja juuri saaneet kyselyn suoritettua.

Prosessin venyminen alkoi heti alussa, kun emme meinanneet saada lupaa suunnitelmaseminaariin, vaan jouduimme hiomaan suunnitelmaamme useamman kuukauden. Välillä asia tuntui hyvin epärealistiselta, koska olimme seuraamassa suunnitelmaseminaareja, joissa esiteltävät suunnitelmat olivat enemmän raakileita kuin omamme. Toisaalta opinnäytetyön myöhemässä vaiheessa meitä helpotti kummasti se, että teoriaosuus oli lähes valmis jo suunnitelma-vaiheessa eikä se kaivannut juurikaan enää huomiota. Kuitenkin toiminnallisen opinnäytetyön toiminnallinen osio on hyvin aikaa vaativaa, niin toiminnallinen osuus kuin siitä raportointikin. Suunnitelmaseminaarin jälkeen haimme välittömästi tutkimuslupaa, jotta olisimme saaneet kyselyn suoritettua mahdollisimman nopeasti. Siinäkin sattui viivästys ja jouduimme odottamaan tutkimusluvan saamista puolivälissä, joten kyselyn vastausaika päättyi vasta toukokuun lopussa.

Opinnäytetyöprosessin alussa tuli typerästi ajateltua, että kyselykaavakkeen suunnittelu on helppoa hommaa. Muutama kysymys paperille ja kyselyt jakoon. Ensimmäisessä versiossa meillä olikin kysymyksiä vain kuusi. Jälkeenpäin ajateltuna tämä tuntuu jokseenkin naurettavalta. Emme olisi saaneet kuudella kysymyksellä tietoa juuri mistään. Lopullisessa kyselykaavakkeessa oli turhaan kysytty taustatiedot ja varsinkin kysymys vanhemmuuden tukemisesta vankilassa harmittaa. Vastausvaihtoehtoina meillä oli vain kyllä ja ei. Kolmantena vaihtoehtona olisi pitänyt olla: ei tarvetta. Nyt emme tiedä, ketkä ei vastanneista eivät olleet saaneet tukea vanhemmuuteen, vaikka olisivat tukea halunneet ja kenellä ei vastauksen antaneista ei ole ollut sille edes tarvetta.

Olimme suunnitelleet purkavamme kyselyiden tulokset heti kesän alussa opintovapaan aikana, mutta toisin kävi. Haimme opintovapaata, mutta sitä ei myönnetty meille siihen ajankohtaan, joten kyselyiden purku ei onnistunut heti siinä laajuudessaan mitä olimme suunnitelleet ja prosessi viivästyi. Opintovapaan saimme vasta elokuulle ja silloin saimme vasta lopullisesti kyselyiden purun suoritettua niin määrälliseltä kuin laadulliseltakin osuudeltaan. Tämä osaltaan viivästytti videon käsikirjoituksen tekoa, koska teimme sitä kyselyiden vastauksia hyväksikäyttäen, jotta videosta saataisiin mahdollisimman hyvin vankilaan saapuvia palveleva. Välillä meinasi usko loppua siihen, että työ koskaan valmistuisi.

Kun käsikirjoitus oli valmis ja olimme vihdoinkin saaneet sovittua kuvauspäivän, alkoi itse videon teko. Kuvauksen saimme suoritettua yhdessä päivässä ja editointiin kului kolme päivää mukaan lukien tekstityksen. Itse videonteko siis sujui aika vauhdilla, vaikka meillä ei juuri etukäteen siitä kokemusta ollutkaan. Oli mielenkiintoista ja opettavaista käsikirjoittaa, aikatauluttaa ja kuvata videota. Vähintään yhtä mielenkiintoista oli editointiprojekti. Tosin kohtuullisen

huonosti ja hitaasti toimiva editointiohjelma meinasi syödä osaltaan mielenkiintoa editointiprojektin edetessä. Toisaalta nämä hankaluudet editointiohjelman kanssa opetti pitkäjänteisyyttä ja taitoa hengitellä muutaman ylimääräisen kerran siinä kohtaa, kun ohjelma taas kerran pätki eikä meinannut ladata videoita kunnolla. Monesti myös kävi mielessä, että kuinkahan nopeasti ja sujuvammin projekti olisi toiminut, jos olisimme saaneet luvan ladata maksullisen tehokkaamman editointiohjelman. Siihenkin meille lupaa haettiin, mutta emme sitä saaneet.

Ammatillista kehitystä opinnäytetyöprojekti on tuonut useammalla osa-alueella. Itse opinnäytetyön prosessi aloituksesta valmistumiseen oli ennakolta vieras tässä laajuudessaan, joten ammatillisen oppimisen kaari on ollut laaja. Toisaalta kyselyssä saadut vastaukset avasivat silmiä itse vartijan työstä vankilassa ja varsinkin vastaanottoprosessista. Vaikka meillä molemmilla on kyseisestä työstä vuosien kokemus tai toisaalta varmaan juuri siksi, alkoi asioita ajatella ja pohtia kyselyn jälkeen. Aikaisemmin työtä vastaanottotilanteessa on tehnyt aina samalla tavalla ja kaavalla, eikä ole tullut pohdittua sitä, miltä se on vankilaan saapuvasta tuntunut, varsinkin silloin kun he ovat saapuneet vankilaan ensimmäistä kertaa eivätkä välttämättä ole tienneet yhtään, mitä tapahtuu ja miksi. Prosessi on opettanut kiinnittämään huomiota saapuvan vangin kohtaamiseen ja ennen kaikkea siihen, että muistaisi sanoittaa tapahtumia riittävästi, vaikka olisikin kiire. Ammatillisuudessa tapahtui huimaa kehitystä myös videon tekoprosessin jokaisella osa-alueella eli kuvauksessa, editoinnissa, jälkiäänityksessä sekä tekstityksessä. Prosessi opetti videonteosta sen verran paljon, että uskomme siihen, että pystyisimme tulevaisuudessa jonkinlaisen videon saamaan kasaan tässä prosessissa oppimiamme asioita hyödyntäen.

Varmasti jälkeenpäin ajateltuna joitakin asioita olisimme voineet tehdä toisin tai paremmin, mutta kokonaisuudessaan koemme onnistuneemme opinnäytetyöprosessissamme oikein hyvin. Näytimme videomme kahdella vankiosastolla niille vangeille, jotka halusivat sen katsoa ja palautteeksi saimme, että olisipa heidän vankilaan joutuessaan ollut jo tarjolla kyseisenlainen video. Osa heistä koki, että se olisi auttanut heitä kovasti ja ehkä heitä ei olisi sitten ahdistanut tai pelottanut vankilaan tuleminen niin paljon, jos he olisivat videon etukäteen nähnyt. Kyseisenlaiset palautteet vahvistivat tuntemustamme siitä, että olemme pystyneet vastaamaan hyvin tilaukseen videosta ja onnistuneet toteuttamaan sellaisen sisällöllisen videon, joka voi aidosti auttaa valmistautumisessa vankilaan lähtemiseen. Lisäksi tunnetta videon tarpeellisuudesta on vahvistanut se, kuinka monta kertaa sitä on katsottu YouTubeissa. Noin kolmen viikon aikana eli 1.1.2024 mennessä katsojia on ollut 65400. Toki varmasti mukana katselukerroissa on myös ihan pelkkää mielenkiintoa sitä kohtaan, miltä Hämeenlinnan vankilassa näyttää. Uskomme kuitenkin, että mukana on myös sellaisia katselukertoja, joissa katsoja on saanut tarpeellista tietoa Hämeenlinnan vankilasta ja sinne saapumisesta. Ainakin vankilaan soittanutta vankia on ohjeistettu siitä, että kyseinen video on olemassa ja siitä hän saa tietoa vankilasta ja sinne saapumisesta.

9.2 Eettisyys ja luotettavuus

Eettisyys ja luotettavuus olivat opinnäytetyötä tehtäessä tärkeässä roolissa ja niitä tuli mietittyä etukäteen. Tämä johtui varmasti siitä, että me molemmat olemme työskennelleet jo vuosia Hämeenlinnan vankilassa vartijoina ja olimme näin ollen vangeille entuudestaan tuttuja. Lisäksi olemme molemmat työskennelleet vastaanotossa ja vangeille tehdyssä kyselyssä oli paljon kysymyksiä liittyen jollakin tavalla vastaanoton toimintaan. Etukäteen pohdintaa asiassa aiheutti se, että kuinka saamme luotua sellaisen kyselyn, johon vangin vastaavat täysin totuudenmukaisesti omien kokemustensa mukaan, eivätkä mieti tunnistammeko heitä kyselyn vastauksista. Koemme, että onnistuimme luomaan kyselyn niin, että saimme totuudenmukaisia vastauksia. Tästä kertoo se, että heidän kirjoittamansa vastaukset antoivat myös kriittikkiä toimintatavoista tai henkilökunnan toiminnasta vastaanottotilanteesta.

Eettisesti saimme toimittua myös siinä, että vankeja ei tunnistanut taustatiedoista tai vastauksista. Lisäksi käytimme videon käsikirjoituksen pohjana laajalti saamiamme vastauksia, koska koimme, että vankilaan saapuneet vangit ovat ne parhaat asiantuntijat siinä, millaisia asioita videolta tulisi tulla ilmi. Vangeilta saamamme palautteen mukaan onnistuimme myös siinä, millaisia asioita toimme videolla ilmi.

Luotettavuudessa pohdintaan jää edelleen se tosiasia, että jotkin videolla esitetyt asiat muuttuvat ajan myötä. Se millä tavalla ne tuodaan ilmi videon oheen jää nähtäväksi. Videon loppuun on kuitenkin lisätty internet-osoitteet, joista videon katsoja voi tarkastaa ajantasaista tietoa. Tämä toki edellyttää sitä, että joku henkilö niitä muutoksia vie kyseisille internet-sivuille. Lisäksi olisi varmasti hyvä lisätä YouTube-kanavalle videon kommenttikenttään asiat, jotka ovat videon tekohetken jälkeen muuttuneet. Se kuka muutokset tekisi, onkin oma pohdittava asiansa. Olisiko se kenties joku viestinnässä työskentelevistä henkilöistä ja kuka hänelle toimittaisi tiedon muuttuneista asioista, koska viestinnässä työskentelevä henkilö ei itse tällaisista muutoksista tiedä. Tällaisten muutosten esille tuonti olisi ehdottoman tärkeää, jotta videon käyttötarkoitus säilyisi, eikä sitä katsovalle jäisi väärää mielikuvaa / tietoa asioista.

9.3 Tuotoksen hyödyllisyys ja kehittämissuhteet

Toivomme todella, että infovideoista on apua Hämeenlinnan vankilaan tuomiotaan suorittamaan tuleville. Jo kyselyitä tehdessä ja vangeilta saadun palautteen myötä on selvää, että videolle olisi ollut tarvetta jo aiemmin. Rikosseuraamuslaitoksen viestintä uskoo, että vastaavanlaisia videoita tullaan jatkossa haluamaan myös muilta vankiloilta.

On selvää, että videosta hyötyvät eniten siviilistä niin sanottuina itseilmoittautujina tulijat. Videosta olisi apua myös poliisivankilassa oleville tutkintavangeille, jotka tullaan siirtämään Hämeenlinnan vankilaan odottamaan tutkinnan valmistumista. Poliisilaitoksella voitaisiin

videota näyttää Hämeenlinnan vankilaan siirrettävälle henkilölle. Näin tulija voisi jo hieman valmistautua siihen, mitä on tulossa. Yhdyskuntaseuraamustoimistoilla siviilirangaistusajan suunnitelmia tekevät voisivat myös vihjata asiakkailleen, joita ollaan mahdollisesti sijoittamassa Hämeenlinnan vankilaan, videosta. Videosta on hyötyä myöskin vankien läheisille ja omaisille, joita mietityttää millaisissa oloissa ja tiloissa heidän läheisensä joutuu Hämeenlinnan vankilassa olemaan.

Monenkin voi olla helpompi ottaa vastaan iso määrä informaatiota videon kuin kirjoitetun tekstin muodossa. Tästä syystä itse ehdottomasti kannattamme ajatusta, että myös muut vankilat tekisivät vastaavanlaiset infovideot toimipaikoistaan. Aikaa ja työtä se vaatii, mutta on siitä varmasti hyötyäkin.

Kehittämisehdotuksina näemme videon tekstittämisen muille kielille. Tämän voisi kenties hoitaa Rikosseuraamuslaitoksen viestintä, jotta myös ulkomaalaisilla olisi mahdollisuus tutustua etukäteen Hämeenlinnan vankilaan, jos he tietävät sinne lähtevänsä. Käännöskielenä olisi varmasti hyvä olla ainakin englanti, joka nousi esille myös vangeille tehdyissä kyselyissä. Toki myös toiselle viralliselle kotimaiselle kielelle eli ruotsiksi tekstittäminen voisi olla paikallaan, eikä venäjäksiään tekstittäminen varmasti huono olisi, koska venäjää äidinkielenään puhuvia on kuitenkin jonkin verran. Oman projektimme aikana tekstitykset vieraille kielille ei ollut ajankohtaisia tai oikeastaan mahdollisiakaan aikataulusyistä, mutta tulevaisuudessa varmasti olisi hyvä, jos sellaisetkin videot löytyisivät. Näin kyseinen infovideo palvelisi laajempaa osaa vankilaan saapujista. Toki jo tällä hetkellä vierasta kieltä puhuvan on mahdollista nähdä videolta, millaiseen paikkaan hän on tulossa, mutta varmasti tekstitykset olisivat paikallaan, jotta koko videon sisältö saavuttaisi katsojan.

Olisi ollut mielenkiintoista vertailla, miten ikä ja vankilakertalaisuus vaikuttaa vangeilla asioiden, kuten riisuttamisen ja nais erityisyyden, kokemiseen. Me olisimme voineet kyselyidemme avulla vertailua tehdä, mutta se ei ollut oleellista videon sisällön kannalta. Aikataulullisesti-kaan vertailu ei olisi ollut mahdollista.

Hyvänä kehittämisehdotuksena voisi olla tulevaisuudessa tehtävä opinnäytetyö, jossa tutkitaisiin, onko tällä kyseisellä infovideolla ollut minkälaisia vaikutuksia vankilaan saapuvalla. Ovatko vankilaan saapuvat kokeneet saaneensa apua videosta valmistautumiseen ja toisaalta ovatko he löytäneet kyseistä videota etukäteen, jotta olisivat voineet sen katsoa. Voisi olla myös hyvä selvittää, onko tietoa videosta saatu yhdyskuntaseuraamustoimistoissa tai poliisivankiloissa vai onko tieto saavuttanut vain ne henkilöt, jotka sen ovat internetistä löytäneet tai tutuilta siitä kuulleet. Lisäksi tutkittavaa voisi olla myös siinä kuinka ajanmukaisena videolla kerrotut asiat ovat pysyneet ja jos asiat ovat muuttuneet, onko niitä päivitetty millään tavalla minnekään. Tällaisilla tutkimuksilla voitaisiin saada selville, kuinka hyvin video on palvelut siinä tarkoituksessa mihin se on tehty.

Lähteet

Painetut

Maanmieli, K. & Sarvela, K. 2022. Yhteinen mieli - Traumatietoutta mielenterveystyöhön. Helsinki; Basam Books.

Marttinen, S. 2012. Hämeenlinna vankilakaupunkina. Vantaa: Rikosseuraamusalan koulutuskeskus.

Virtanen, H. 2019. Trauma ja rakkaus eli kuinka selviytyä mahdottomasta. 2.painos. Helsinki; Suomalaisen kirjallisuuden seura.

Sähköiset

Arene ry 2020. Ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden eettiset suositukset. Viitattu 22.11.2022. <https://www.arene.fi/wp-content/uploads/Raportit/2020/AMMATTIKORKEAKOULUJEN%20PINN%C3%84YTET%C3%96IDEN%20EETTISET%20SUOSITUKSET%202020.pdf?t=1578480382>

Granfelt, R. 2007. ”Oppisin elämään riippuvuuteni kanssa” - tutkimus naisvankien päihdekuntoutuksesta Vanajan vankilassa. Viitattu 4.1.2024. https://www.rikosseuraamus.fi/material/attachments/rise/julkaisut-risenjulkaisusarja/OEH8hc2Fb/2-2007_Oppisin_elamaan_riippuvuuteni_kanssa.pdf

Hämeenlinnan vankila 2021. Hämeenlinnan vankilan tulo-opas. Rikosseuraamuslaitos. Viitattu 23.11.2022. https://www.rikosseuraamus.fi/material/collecti- ons/20210527102346/7Qbz13z2X/Hameenlinnan_vankilan_tulo_-_opas_2021.pdf

Joukamaa, M. ja työryhmä. 2010. Rikosseuraamusasiakkaiden terveys, työkyky ja hoidontarve. Rikosseuraamuslaitoksen julkaisuja 1/2020. Viitattu 2.2.2023. https://www.rikosseuraamus.fi/material/attachments/rise/julkaisut-risenjulkaisusar- ja/6AqMACEr8/RISE_1_2010_Ri- kosseuraamusasiakkaiden_terveys_tyokyky_ja_hoidontarve.pdf

Jyväskylän yliopisto 2021. Tutkimuksen toteuttaminen. Viitattu 22.11.2022. <https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/tutkimusprosessi/tutkimuksen-toteut- taminen>

Karttunen T. 2019. Nais erityistä päihdehoitoa - Etnografinen tutkimus päihdehoitolaitoksen naisten yhteisöstä. Viitattu 12.4.2023. https://jyx.jyu.fi/bitstream/han- dle/123456789/65481/978-951-39-7839-6_vaitos28092019.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Kostamo, P., Airaksinen, T. & Vilkkä, H. 2022. Kirjoita itsesi asiantuntijaksi - opas toiminnalliseen opinnäytetyöhön, e-kirja. Viitattu 17.11.2022. <https://www.ellibslibrary.com/reader/9789518849110>

Kriminaalihuollon tukisäätiö 2023. Rangaistusajan suunnitelma - ransu. Viitattu 21.2.2023. <https://www.krits.fi/tietoa/tuomio-tulossa/mika-on-ransu-ja-miksi-se-on-tarkea/>

Laki henkilötietojen käsittelystä Rikosseuraamuslaitoksessa 1301/2021. Viitattu 18.3.2023. <https://finlex.fi/fi/laki/alkup/2021/20211301#Pidm45053758677712>

Laki Rikosseuraamuslaitoksesta 221/2022. Viitattu 7.12.2022. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2022/20220221>

Laurea 2022. Nais erityisyys rikosseuraamusalalla. Viitattu 18.11.2022. <https://www.laurea.fi/koulutus/avoin-ammattikorkeakoulu/opintotarjonta/sosiaali-ja-rikosseuraamusala/nais erityisyys-rikosseuraamusalalla/>

Laurea 2023. Opinnäytetyön raportointi. Viitattu 29.11.2023. https://laureauas.sharepoint.com/sites/studentFin_opinnaytetyojavalmistuminen/SitePages/Opinn%C3%A4ytety%C3%B6n-raportointi.aspx

Lehtilä, P. 2022. Hämeenlinnan Lydia. Vankilat. Viitattu 14.11.2022. <https://lydia.hameenlinna.fi/exhibits/show/yhteiset-asiat/vankilat>

Miller, N. & Najavits, L. 2012. Creating trauma-informed correctional care: a balance of goals and environment. Viitattu 18.11.2022. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3402099/>

Mustajoki, H. & Kohonen, I. 2021. Mikä ihmeen tutkimusetiikka? Viitattu 22.11.2022. <https://vastuullinentiede.fi/fi/tutkimuksen-suunnittelu/mika-ihmeen-tutkimusetiikka>

Pakkokeinolaki 806/2011. Viitattu 21.2.2023. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2011/20110806#L4P1>

Penal Reform International / Prison Reform Trust 2020. Women in prison: mental health and well-being. Viitattu 2.3.2023. <https://cdn.penalreform.org/wp-content/uploads/2020/02/PRI-Women-in-prison-and-mental-well-being.pdf>

Pirilä, M. 2018. Hämeenlinnan vankila suljetaan sisäilmaongelmien vuoksi. Yle. Viitattu 23.11.2022. <https://yle.fi/a/3-10573301>

Rikosseuraamuslaitos 2016. Vangin omaisuuden säilyttäminen (2/004/2016), 5.9.2016. Viitattu 14.11.2022. <https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/seuraamukset/saannokset/maaraykset-jaohjeet/vanginomaisuudensailyttaminen20042016.html>

Rikosseuraamuslaitos 2020a. Tulotarkastus (6004/2016). Viitattu 14.11.2022. <https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/seuraamukset/saannokset/maarayksetjaohjeet/tulotarkastus160042010.html>

Rikosseuraamuslaitos 2020b. Vankien asuminen ja perushuolto (19/004/2010). Viitattu 21.2.2023. <https://rikosseuraamus.fi/fi/index/seuraamukset/saannokset/maarayksetjaohjeet/vankienasuminenjaerushuolto190042010.html>

Rikosseuraamuslaitos 2022a. Organisaatio. Viitattu 14.11.2022. <https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/rikosseuraamuslaitos/organisaatio.html#>

Rikosseuraamuslaitos 2022b. Strategiakartta 2022-2025. Viitattu 14.11.2022. https://www.rikosseuraamus.fi/material/collections/20220704115903/HkfF8Xtk9/Strategiakartta_2022_-_2025_saavutettava_Valmis.pdf

Rikosseuraamuslaitos 2022c. Arvot ja strategia. Viitattu 14.11.2022. <https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/rikosseuraamuslaitos/arvot.html#>

Rikosseuraamuslaitos 2022d. Hämeenlinnan vankila. Viitattu 14.11.2022. <https://rikosseuraamus.fi/fi/index/toimipaikatjayhteystiedot/vankilat/hameenlinnanvankila.html>

Rikosseuraamuslaitos 2023b. Rikosseuraamuslaitoksen tilastoja 2010. Viitattu 2.3.2023. https://www.rikosseuraamus.fi/material/attachments/rise/julkaisut-tilastollinenvuosikirja/6A9gmmjmo/Rikosseuraamuslaitoksen_tilastollinen_vuosikirja_2010_nettiin.pdf

Rikosseuraamuslaitos 2023c. Rikosseuraamuslaitoksen tilastoja 2021. Viitattu 2.3.2023. https://www.rikosseuraamus.fi/material/collections/20220614144512/7a0qfFI1R/RISE_Tilastollinen_vuosikirja_2021_FI.pdf

Salovaara, U. 2019. Päihheet ja nais erityisyys. Viitattu 18.11.2022. https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/73408/Haaste4-19_s24-25.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Suomen EMDR-yhdistys 2019. Trauma. Viitattu 17.11.2022. <https://emdr.fi/trauma/>

Tammi-Moilanen, K. 2020. Naisvankiselvitys. Viitattu 18.11.2022. https://www.rikosseuraamus.fi/material/collections/20201019102643/7LDL7zoyH/Naisvankiselvitys_-_Selvitys_naisvankien_olosuhteista%2C_toiminnoista_web.pdf

Tietoarkisto 2022a. Kyselylomakkeen laatiminen. Viitattu 22.11.2022.

<https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvanti/kyselylomake/laatiminen/>

Tietoarkisto 2022b. Tutkimusetiikka ihmistieteissä. Viitattu 22.11.2022.

<https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/tutkimusetiikka/tutkimusetiikka-ihmistieteissa/>

Toikko, T. & Rantanen, T. 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta: Näkökulmia kehittämissprosessiin, osallistamiseen ja tiedontuotantoon. Tampere: Tampere University Press. Viitattu 4.1.2024. https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/100802/Toikko_Rantanen_Tutkimuksellinen_kehittamistoiminta.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Tutkintavankeuslaki 768/2005. Viitattu 21.2.2023. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2005/20050768#O3L4P1>

Vankeuslaki 767/2005. Viitattu 14.11.2022. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2005/20050767?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=vankeuslaki>

Virolainen, V. 2018. Naisvankien tarinoita väkivallasta: Uhriskurssia moninaistavat pienet kertomukset ja vivahteikas toimijuus. Julkari. Viitattu 20.3.2023. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/137207/YP1805-6_Virolainen.pdf?sequence=2&isAllowed=y

Julkaisemattomat

Rikosseuraamuslaitos 2023a. Häva-manuaali. Viitattu 4.2.2023.

Kuviot

Kuvio 1: Rikosseuraamuslaitoksen toiminnan kulmakivet	11
Kuvio 2: Hämeenlinnan vankilan palvelukartta vuonna 2021	17
Kuvio 3: Opinnäytetyöprosessi.....	22

Taulukot

Taulukko 1: Opinnäytetyön tavoitteet	8
Taulukko 2: Henkilökohtaiset tavoitteet	9

Liitteet

Liite 1: Kysely vangeille saatekirjeineen	53
Liite 2: Tietosuojailmoitus	62
Liite 3: Tutkimuslupa.....	64

Liite 1: Kysely vangeille saatekirjeineen

Hei!

Opiskelemme rikosseuraamusalan sosionomeiksi. Opinnäytetyönä teemme opasvideota Hämeenlinnan vankilasta. Tiedostamme, että vankilaan joutuminen ei ole ihmiselle koskaan helppo asia. Videomme tarkoituksena olisikin yrittää helpottaa edes hieman vankilaan tuleminen aiheuttamaa ahdistusta. Ennen videon kuvaamista kartoitamme teidän kokemuksianne vankilaan saapumisesta, vastaanottotilanteesta, vankilan toiminnoista, jne. Teidän avullanne uskomme saavamme videosta parhaan mahdollisen.

Kyselyyn vastaaminen on vapaaehtoista. Kysely tehdään anonyymina. Kysely sisältää suljettuja ja avoimia kysymyksiä. Vastauksia ei ole pakko perustella, mutta perusteluiden avulla saamme kallisarvoista tietoa videon tekemiseen ja sen sisältöön. Tarvittaessa voit jatkaa vastauksiasi paperin kääntöpuolella.

Kun olette kyselyyn vastanneet, voitte palauttaa sen jakamassamme suljetussa kirjekuoressa normaalin postin mukana. Sitä kautta kyselylomakkeet ohjautuvat meille.

Kyselylomakkeet säilytetään opinnäytetyönajan niin, ettei niihin pääse kukaan ulkopuolinen käsiksi ja ne hävitetään heti, kun opinnäytetyö on valmis.

Kiitoksia ajastasi ja vastauksistasi!

Terveisin:

Henna Koivisto ja Riikka Tauru

amk-opiskelijat, sosionomi (AMK), rikosseuraamusala

Laurea-ammattikorkeakoulu

TAUSTATIEDOT**Vankilaji**

- sakkovanki
- tutkintavanki
- vankeusvanki/elinkautisvanki

Montako kertaa olet saapunut vankilaan?

- 1
- 2–4
- 5--8
- 9 ->

Ikä

- >21
- 22–28
- 29–35
- 36–44
- 45->

VANKILAAN SAAPUMINEN

1. Olisin kaivannut etukäteen tietoa siitä, millaisia asioita siviilissä olisi ollut hyvä hoitaa kuntoon ennen vankilaan saapumista (esim. lapset, asunto, opiskelu, työ, yms.)?

- Ei
- Kyllä. Millaista:

2. Haitko ennen vankilaan saapumista tietoa vankilasta?

- Ei
- Kyllä. Millaista, mistä ja vastasiko se todellisuutta:

3. Millaiset asiat vankilaan joutumisessa tai sinne saapumisessa aiheuttivat epätietoisuutta?

4. Miten vankilaan tulevien naisten epätietoisuutta voidaan vähentää?

5. Opasvideo vankilasta olisi lisännyt turvallisuuden tunnetta vankilaan saapuessani.

- Kyllä
- Ei

6. Mitä asioita mielestäsi vankilaan saapumistilanteesta pitäisi videolla kertoa?

VASTAANOTTOTILANNE

7. Millaisena koit vastaanottotilanteen? Millaisia ajatuksia ja tunteita se herätti?

8. Minulle sanoitettiin riittävästi, mitä vastaanottotilanteessa tulee tapahtumaan.

- Kyllä
- Ei. Mitä jäi puuttumaan?

9. Minut kohdattiin vastaanottotilanteessa yksilönä ja kysymyksiini vastattiin.

- Kyllä
- Ei. Millaista kohtaamista ja vastauksia jäit kaipaamaan?

10. Millaisena koit riisuttamistilanteen?

11. Minulle sanoitettiin riittävästi riisuttamistilanne, eli kerrottiin mitä tulee tapahtumaan ja miksi.

- Kyllä
- Ei. Mitä jäit kaipaamaan?

12. Miten turvallisuuden tunnettasi voitaisiin vastaanottotilanteessa parantaa?

13. Miten opasvideolla pitäisi mielestäsi kertoa vastaanottotilanteesta?

HALLUSSAPITO

14. Millaisia hallussapitoon liittyviä asioita tiesit ennen vankilaan saapumistasi?

15. Hallussapitoasioissa on otettu riittävästi naiset huomioon.

- Kyllä
- Ei. Miten naiset tulisi hallussapitoasioissa huomioida?

16. Millaista tietoa videolla tulisi olla hallussapidosta?

TOIMINNOT JA ASUMINEN

17. Minulle on aloitettu tekemään tai tehty siviilissä rangaistusajansuunnitelmaa.

- Ei
- Kyllä

18. Jos vastasit edelliseen kysymykseen kyllä, hyödynnettiinkö siinä vankilan tarjoamia toimintoja? Onko suunnitelma toteutunut vankilassa?

19. Mitä videolla olisi hyvä kertoa vankilan toiminnoista?

20. Miten koet sukupuolen huomioonottamisen vankilan toiminnoissa?

21. Oletko saanut vankilassa ollessasi tukea vanhemmuuteesi?

- Ei.
- Kyllä. Mistä ja millaista?

22. Tulisiko nais erityisyys mielestäsi huomioida jotenkin muutenkin vankilassa?

- Ei
- Kyllä. Miten?

23. Tulisiko videolla mainita jotain erityistyöntekijöistä?

- Ei.
- Kyllä. Mitä?

24. Mitä videolla olisi hyvä kertoa osastoista, osastoille sijoittamisesta ja osastoilla asumisesta?

25. Onko vankilassa ollut tilanteita, jotka ovat tuntuneet ahdistavilta ja/tai pelottavilta?

- Ei.
- Kyllä. Millaisia ja missä tilanteissa?

VIDEON TEKO

26. Video tulisi kuvata

- Vankilaan saapuvan näkökulmasta
- Ulkopuolisen kuvaamana niin, että näkyy sekä vankilaan saapuja että henkilökunta

Voit perustella vastauksen halutessasi:

27. Jos mielestäsi video pitäisi kuvata niin, että näkyy sekä vankilaan saapuja että henkilökunta, kenen pitäisi esittää vankilaan saapujaa?

- Henkilökunnan jäsenen
- Kokemusasiantuntijan
- Vangin

Voit halutessasi perustella vastauksesi:

28. Videolla kertojan äänen tulisi olla

- Naisääni
- Miesääni

Voit halutessasi perustella vastauksesi:

29. Videon kertojan tulisi olla

- Henkilökunnan jäsen
- Kokemusasiantuntija
- Joku muu. Kuka?

Voit halutessasi perustella vastauksesi:

30. Kuinka pitkän videon jaksaisit katsoa? (Voit halutessasi perustella vastauksesi)

31. Mille kielille video mielestäsi pitäisi kääntää tai tekstittää? (Voit halutessasi perustella vastauksesi)

32. Onko vielä jotain muuta, mitä videolta olisi hyvä selvittää?

33. Voisiko video helpottaa henkistä valmistautumista tuomiolle lähtiessä?

Kyllä.

Ei.

Voit halutessasi perustella vastauksesi:

Kiitoksia vastauksistasi 😊

Liite 2: Tietosuojailmoitus

TIETOSUOJAILMOITUS

EU:n yleinen tietosuoja-asetus (EU679/2016)

02.03.2023

LAUREAN OPINNÄYTETYÖSSÄ KERÄTTÄVIEN HENKILÖTIETOJEN KÄSITTELY

Tässä ilmoituksessa kuvataan, miten henkilötietoja käsitellään Laurean opinnäytetyössä Opasvideo Hämeenlinnan vankilasta.

Tutkimuksen rekisterinpitäjä

Rikosseuraamuslaitos / Hämeenlinnan vankila

Yhteyshenkilö henkilötietojen käsittelyä koskevissa asioissa:

Henna Koivisto ja Riikka Tauru

Henkilötietojen käsittelyn tarkoitus:

Henkilötietoja (ikä, vankilaji) kysytään opinnäytetyöhömmme liittyvän kyselyn taustatiedoissa. Tietoja käsittelee vain opinnäytetyöntekijät Henna Koivisto ja Riikka Tauru.

Henkilötietojen osalta ei toteuteta automaattista päätöksentekoa tai profilointia.

Henkilötietojen käsittelyn oikeusperuste:

Henkilötietoja käsitellään seuraavalla EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 1 kohdan mukaisella perusteella

- Tutkittavan suostumus

Tutkittava suostuu tietojensa käsittelyyn vastaamalla kyselyyn. Kyselyyn vastaaminen on täysin vapaaehtoista ja se tuodaan esille saatekirjeessä, joka jaetaan kyselyn kanssa.

Tutkimuksessa kerättävät henkilötiedot:

- Ikä ikäjakauhin esim. 22-28 vuotta
- Vankilaji

Kerättävien henkilötietojen tietolähteet:

Kysely

Henkilötietojen luovutukset:

Henkilötietoja ei luovuteta kenellekään ulkopuoliselle.

Tietojen siirtäminen EU- tai ETA-maiden ulkopuolelle:

Tietoja ei siirretä EU- tai ETA-maiden ulkopuolelle.

Henkilötietojen käsittely opinnäytetyön aikana ja sen jälkeen:

Henkilötietoja säilytetään lukollisessa paikassa (jonne pääsy vain opinnäytetyöntekijöillä) opinnäytetyön tekemisen ajan. Opinnäytetyön ollessa valmis, tiedot hävitetään.

Opinnäytetyön jälkeen

- Tutkimusrekisteri hävitetään heti opinnäytetyön valmistuttua.

Henkilötietojen suojauksen periaatteet:

Rekisterin hallinnassa noudatetaan rekisterinpitäjän tietoturva- ja tietosuojaohteita.

Manuaalinen aineisto säilytetään lukitussa tilassa ja sinne on pääsy vain asianosaisilla.

Liite 3: Tutkimuslupa

RIKOSSEURAAMUSLAITOS

Tutkimuslupa

RISE/1443/2023

8.5.2023

Henna Koivisto
Riikka Tauru
Laurea-ammattikorkeakoulu
rikosseuraamusala

Hakemuksenne 24.3.2023

Tutkimuslupahakemus

Olette hakeneet Rikosseuraamuslaitokselta tutkimuslupaa Laurea-ammattikorkeakoulun rikosseuraamusalan sosionomiopintojen opinnäytetyötä varten. Opinnäytteen ohjaajana toimii yliopettaja Johanna Hietapakka.

Tutkimuksen aihe

Opasvideo Hämeenlinnan vankilasta

Tutkimuksen toteutus

Opasvideo Rikosseuraamuslaitoksen Youtube-kanavalle Hämeenlinnan vankilaan saapumisesta, vastaanottotilanteesta, hallussapidosta, vankilassa asumisesta ja vankilan toiminnoista.

Anonyymi kysely, jossa vangeilta kysytään taustatietoina vangin ikä, vankilaji ja vankilaan saapumiskerrat

Lupahakemus

Haette lupaa tutkimuksen toteuttamiseen.

Päätös

Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö myöntää teille tutkimusluvan hakemuksenne mukaisesti. Tutkimus tulee toteuttaa yksikönpäällikön tai apulaisjohtajan suostumuksella.

Vankien osallistuminen tutkimukseen on vapaaehtoista ja heiltä tulee pyytää yksilöity kirjallinen suostumus osallistumisesta tutkimukseen. Tutkimuksen tulokset on esitettävä niin, etteivät yksittäiset henkilöt ole tunnistettavissa. Tutkimusaineisto on säilytettävä siten, ettei se joudu ulkopuolisten käsiin. Tutkimusaineisto on tarkoitettu vain tutkimukselliseen käyttöön ja se on hävitettävä yksilötietojen osalta tutkimuksen valmistuttua.

Osoite
Lintulahdenkatu 5
00530 Helsinki

Puhelin
029 56 88500

Faksi
029 56 65440

Sähköpostiosoite
kirjaamo.rise@om.fi

Www-osoite
rikosseuraamus.fi

vankilatute.fi

RIKOSSEURAAMUSLAITOS

Tutkimuslupa

RISE/1443/2023

8.5.2023

Tutkimuksen toteutus ja tutkimusaineiston keruu ei saa aiheuttaa kohtuutonta haittaa vankilan muulle toiminnalle.

Tutkimuksen valmistuttua siitä tulisi lähettää sähköinen kopio tai paperikopio Rikosseuraamuslaitoksen kirjaamoon, asianomaiseen vankilaan sekä Rikosseuraamusalan koulutuskeskuksen Kriminologiselle kirjastolle.

Pauli Nieminen,
johtaja

Peter Blomster
erityisasiantuntija

Tiedoksi

Hämeenlinnan vankilan yksikönpäällikkö
Hämeenlinnan rikosseuraamuskeskuksen johtaja

Osoite
Lintulahdenkatu 5
00530 Helsinki

Puhelin
029 56 88500

Faksi
029 56 65440

Sähköpostiosoitte
kirjaamo.rise@om.fi

Www-osoite
rikosseuraamus.fi

vankilatuote.fi

Digital PDF Signature / Digitaalinen PDF-allekirjoitus
Peter Blomster
Erikoistutkija
Rikosseuraamuslaitos
peter.blomster@om.fi

Digital PDF Signature / Digitaalinen PDF-allekirjoitus
Pauli Nieminen
Johtaja
Rikosseuraamuslaitos
pauli.nieminen@om.fi